

תוכן הענינים

א	תוכן הענינים
ג	סימן ס"ט – דיני מליחה והדחה
ג	סעי' א' – דם ומליחה
ג	דיני דם וביצים
ה	דם אדם
ו	בשר חי שהודח ולא נמלח
ח	במה מולחים
ח	איסור דם שבישלו
ט	הדחה ראשונה
י	סעי' ב' – מלח ולא הדיח
י	סתם ויש אוסרין
יא	מליחה בעופות
יא	סעי' ג' – מלח גסה ודקה
יב	פרטי המלח
יב	סעי' ד' – מלחו יפה יפה
יב	כמות ואיכות המליחה
יג	סדר המליחה
יד	מליחה משני צדדיו
טו	סעי' ו' – שיעור מליחה
טו	שיעור מיל
טז	תבשיל שמותר במקום אורחים או שבת
יז	לכבוד שבת
יז	במקום אורחים

סעי' ט' – נתבשל בלי הדחה אחרונה..... יט
 דינים ודיונים..... יט
 מלח שמלחו בו פעם א'..... כ
 סעי' י' – נאמנות של גוי..... כ
 מסל"ת ומרתת..... כ
 ספק מליחה..... כא
 סעי' י"א – בשר שנתבשל בלי מליחה..... כב
 איך משערינן, וכמה נאסר..... כב
 סעי' י"ב – בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה..... כג
 חומרת הגאונים..... כד
 סעי' י"ג – בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה..... כה
 שרייה תוך ג' ימים..... כה
 שרייה בשבת..... כה
 סעי' ט"ו – נשרה במים..... כז
 ביאור הענין..... כז
 סימן ע"ג – דין צליית הכבד..... כח
 סיכום הדעות והדיונים..... כח

סימן ס"ט – דיני מליחה והדחה

סעי' א' – דם ומליחה

צריך להדירה הבשר קודם מליחה. (ואם הדיחו הטבח אין צריך להדיחו צבית) (טור). ואם אחר שהדירה חתך כל נתח לשנים או לשלשה (או שהסיר טלפי הרגלים, לאחר ההדחה) (ארוך כלל י"ד וי"ז) צריך לחזור להדיחם הגה: ואם לא עשה כן, הוי כלל הודח כלל (סס). הדחת הבשר לכתחלה, יזהר לשקטו נגד חלי שעה ולהדיחו היטב צמי הקרייה, אבל אם לא שקטו רק הדיחו היטב סגי ליה, ואחר כך ימתין מעט שיטפטפו המים קודם שימלחנו, שלא ימס המלח מן המים ולא יוליא הדם (הגהות ש"ד והגהות אשירי פכ"ה ובארוך כלל א'). ונהגו שלא להשתמש בדברים אחרים בכלי ששורין בו בשר. ואם נשתהה הבשר צמייחו מעת לעת, הבשר וגם הכלי אסורין. ועיין לקמן סימן זה. אבל פחות מעת לעת אין להקפיד. ואף במקום שנאסר הכלי, מותר לחזור ולשקות בו (בארוך). דין בשר שמלא קרה, כיצד נוהגין עם קרייתו (עיין לעיל סימן ס"ח).

דיני דם וביצים

לפני שניגש לדיני מליחה, נזכיר תחילה קצת מדיני דם, כהקדמה לדינים אלו.

התורה מזהיר בכמה וכמה מקומות על אסור אכילת דם, בפ' צו, ופ' ראה,

ועוד מקומות, כי הדם הוא נפש. ומזהיר לענין דם בהמה, דם חיה, ודם עוף.

דם שרצים אסור משום שרצים, אבל לא משום איסור דם.

דם דגים, הגמ' כתובות דף ס'. מבואר דמדינא מותר, אלא שיש בו איסור מראית העין, ולכן יש להניח בתוכו קשקשים, וכ"פ שו"ע סי' ס"ו סעי' ט' [וע' רעק"א שם]. ומהאי גמ' נלמד כל דיני מראית העין שהרחבנו עליהם בסי' פ"ז.

בפי' ס"ד, השו"ע עוסק בענין חלב, ובפי' ס"ה עוסק בחומים שיש בהם משום חלב וגם משום דם. פי' ס"ז הוא הדברים האסורים משום דם, ושם בפעי' ב' עוסק בענין ביצים שנמצא בתוכה טיפת דם שהוא באמת תחילת העיבור של האפרוח, ואסורה. ושם יש חילוק אם נמצא בהחלמון או החלבון, אך המנהג היה להחמיר בכל אופן.

וביצים שלנו מגודלים בסביבה שלא נמצא זכר בין הנקבות, נמצא הדם בתוך הביצה אינו תחילת אפרוח אלא סתם נקודה בעלמא, וזה נקרא 'ספנא מארעא' או 'ביצים מוזרות', וא"כ מדינא הביצה כשר, ורק יש להסיר נקודת הדם משום מראית העין.

ור' משה [א' ל"ז] איירי במציאות שיש רובא דרובא ביצים של ספנא מארעא, ומיעוט של ביצים מזכר ונקבה, ואעפ"כ מקיל מעיקר הדין להתיר שאר הביצה, ולהסיר רק הנקודת הדם משום מראית

העין, אלא משום שהוא הפסד מועט כ"כ, יש לזרוק כל הביצה.

כלומר, היכא שזה הביצה האחרונה בבית, או ששאר הביצה כבר נתערב בתוך התבשיל, יסיר נקודת הדם, משום מראית העין, וזהו.

ואם ר' משה אמר כן לענין מיעוט ביצים מזכר ונקבה, במציאות שלנו שכולם ללא יוצא מן הכלל הם ספנא מארעא, וכך רשום עליהם, אין מקור אפי' לזרוק שאר הביצה, ואחרי שהסיר את הנקודה, שאר הביצה מותרת.

ועפ"ז, מסברא לא היה חובה לבדוק את הביצים בכלל, דמהכ"ת יהיה חיוב לבדוק כדי למצוא דבר שאינו אסור אלא כשרואהו, משום מראית העין. ועוד, הרי מדיני ספיקות אינו בגדר מיעוט המצוי, אלא הוא מיעוטא דמיעוטא. אמנם, מנהג העולם לבדוק, ולזרוק כולו אם ימצא משהו, למרות שאין מקור לזה.

המנח"י [ב' נ"ז] כ' דיש לבדוק הביצים משום דם, אך כ' דזה משום שמצוי למצוא משהו; ואצלנו שאין המציאות כן, מדינא אי"צ לבדוק.

ובהא מיהא נקל, שאי"צ גדול לבדוק את הביצים, אלא סגי בקטן או קטנה. דע לך, שההכשרים המהודרים על המפעלים ומלונות ומסעדות, אינם בודקים את הביצים שלהם.

מי שנמצא במקום שאינו יכול לקנות ביצים לבנים, מותר לו לקנות ביצים חומים, למרות שבאלו יותר שכיח למצוא דם [כי מערכת הבידוק לבדוק אם יש שם דם, אינה אמין כ"כ בביצים חומים]. ואם ימצא דם, יזרוק הדם, והמנהג לזרוק כל

הביצה, למרות שאין מקור לזה. ואם אין לו מספיק ביצים בלי אלו שמצא בהם דם, יתנהג כעיקר הדין, ויוציא הדם ויאכל שאר הביצה.

כשמצא דם בהביצה, וזרק כולו, מדינא אי"צ לשטוף היטב את הכוס שהביצה היה שם, וכנ"ל.

ודע, דהיכא שהוא קונה ביצים טריים מחלקאי, או ביצים 'אורגני' או שאר מותג, צריך לברר המציאות לפני שמיקל.

יש הנוהגים כשמבשלים ביצים לבשל לכה"פ ג', כי היכי שאם א' מהם יש בתוכו דם, יתבטל ברוב, ולא יאסר הקדירה. ויש אלו שיש להם סיר מיוחד לבישול ביצים כדי שאם ימצא דם בא' מהם, ידע באיזה קדירה בישל. וכמובן, אלו מנהגים, אבל מדינא אין צורך בזה כי כל האיסור של הדם הוא רק משום מראית העין לחוד.

יש הנוהגים לבשל דווקא מספר אי-זוגי של ביצים, כגון ג' או ה' או ז', אבל לא יבשלו בזוגות, כגון ו' או ח'; ואין לי הבנה במנהג זה, דמדוע ו' יהיה בעיה ולא ה'.

יש הנוהגים לבשל הביצים תוך קופסאת שימורים, שאם ח"ו יהיה טיפת דם, לא יטרף הקדירה, אלא יזרקו לפת. ונראה, שהשאלה של טבילת כלים הוא יותר חמור מהרווח של השאלה של הדם, ולכן אינו הנהגה טובה.

לענין הקדירה שבישלו בה ביצים, ואח"כ נמצא דם בא' מהביצים, עפ"י הנתבאר אין מקור לאסור הקדירה כלל. וזה דלא כמש"כ כמה ממחברי זמננו.

דם אדם

בענין דם אדם, השו"ע עוסק בזה שם בס' ס"ו פ"י י', ע"פ הגמ' שם כתובות דף ס', וז"ל השו"ע: "דם אדם, אם פירש ממנו אסור משום מראית עין. לפיכך אם נשך הכיכר בשיניו ויצא דם משיניו על גבי הכיכר, צריך לגרדו. אבל שבין השינים, מוצצו."

ועל עצם האיסור מראית העין של דם אדם, דן בזה המנחת יעקב [סו"ס ס"ב], ומביא מח' רש"י ותוס'. שיטת תוס' [בריתות כ"א: ד"ה כוותיה] דזה איסור מראית העין כעין מה שמצינו לענין דם דגים וההיתר של קשקשים. כלומר, ההיתר של לא פירש הוא משום דיודע מהיכן אתי. וס"ל לתוס' דה"ה לכל מקרה שיודע מהיכן אתי, שמותר, כגון שיש לו חתך על אצבעו, והדם מטפטף, מותר למצוץ אצבעו, כולל הדם שכבר פירש מן המכה, כיון שניכר מהיכן הגיע.

מאידך, שי' רש"י בכתובות שם הוא דהאיסור של דם אדם של מראית העין, הוא משום דחששו שמא יבא לשתות גם בשר בהמה, דיסבור מהא שאסור לאכול בשר אדם, ואעפ"כ מותר דמו, ה"ה בבהמה נמי נימא הכי, ומותר דמו. ואילו בדם דגים לא חששו להכי כי גם עצם הדג מותר בכל גווני. ואעפ"כ לדעת רש"י מותר למצוץ דם מבין שיניו, דכ"ז שלא פירש, מאיזה טעם שיהיה לא גזרו עליה. אבל משטפטף על אצבעו, לרש"י אסור לאכלו.

ולמצוץ דם מחתך על אצבעו לפני שפירש, הדרכ"ת מביא הפלאה שס"ל דרש"י יקל בזה, דסו"ס לא פירש, ואילו

היד יהודה הבין שרש"י יחמיר בזה, ולא היקל למצוץ אלא מבין שיניו.

הבא"ח מובא בכה"ח היקל כדעת תוס', ואילו היד יהודה החמיר כדעת רש"י.

והנפק"מ, מברשת שיניים שיש עליה דם משיניו, האם מותר להחזירו לתוך פיו – דבעודו תוך פיו, מותר להמשיך לכו"ע, כי לא פירש [ועוד, אינו בולעו], כי מיבעיא לן כשהוציאו, האם מותר להחזירו. לתוס', מותר, משא"כ לדעת רש"י אסור משום מראית העין. [א.ה. חידוש לומר דלרש"י יש לגזור מראית העין כשאינו בולעו. כלומר, יתכן דבזה גם רש"י יודה להקל].

לדעת תוס' יל"ע, כי היכי שקשקשים מהני לדם דגים, מדוע רישומו של שיניו לא יהני על הככר או על התפוח שאוכל ויש עליה דם מפיו. וע"ע בזה.

לדעת תוס', כשהוא דם יבש על האצבע, האם עדיין יש את ההיתר למוצצו. דהנה, הבא"ח מובא בכה"ח כ' דזה לכו"ע אסור, ותוס' לא הקיל אלא בדם לח. וכל האחרונים מביאים את זה כדבר פשוט.

אמנם, לכאו' ממש אינו פשוט, ואדרבה, מסברא היינו אומרים להתיר, דהרי מהיות שכל ההיתר נובע מקשקשים, וקשקשים מהני אפ' אם הניחם שם אח"כ, דסו"ס יש כאן דם דגים עם קשקשים, ולא אומרים שהרואה יחשוש שזה דם רגיל שהניח בתוכו קשקשים, דלא חוששין כ"כ; ה"ה בענייננו, יש דם אדם, והוא על האצבע,

וא"כ מהכ"ת יגרע מקשקשים בהא שהוא יבש. וצ"ע. [דעת מו"ר היה להקל בזה].

לדינא, הכרו"פ כ' דהואיל והוא שאלה של דרבנן, שמועין להקל כדעת תוס' ושלא להחמיר כדעת רש"י.

בשר חי שהודח ולא נמלח

בסי' ס"ז, כמה דברים האסורים משום דם. ומבואר שם דיש ג' סוגי דם. יש דם הנפש שהוא בכרת, יש דם איברים שהוא בלאו, ודם איברים שלא פירש שמותר. ומליחה הוא להוציא הדם שלא פירש עדיין, ובינתיים מותרת, שלא יאסר כשיפרוש בשעה שמבשלו.

ומשום הכי, בשר שלא נמלח, אך הודח להסיר את הדם שפירש, מותר לאכלו כמות שהוא.

ומבואר בסי' ס"ה דיש חומים [וורידים] של הבע"ח שמליחה לא מועיל בהם להוציא את הדם, ולכן צריך להסירם. ומבואר דיש ה' חומים שמדינא צריך להסירם, והם א' בכל כתף היורד אל היד, וא' בלחי התחתון לצד הלשון, דהיינו א' מכל צד, וא' בהצוואר, צה"כ ה'. הרמב"ם מוסיף עוד ג' חומים. והמנהג הוסיף עוד חומים, עיי"ש, והנפק"מ הוא לענין בדיעבד, ע' גר"א שם.

בלשון של חבהמה, מנהג אירופה הוא להוציא ג' ורידים, א' מכל צד וא' באמצע. מנהג ירושלים הוא להוציא רק א' באמצע. הדרך שמסירים את זה שבאמצע הוא שחותכים מעט הסוף הלשון, תופסים את הווריד, ומושכים עד שיקרע. וקבלה בידיהו, דמה שהצליח לקרוע מליחה לא מהני ביה, וכל הנשאר מליחה מהני ביה.

לענין זה, רובא דעלמא נוהגים כירושלים, כי רוב המנקרים למדו תחת בעלי מסורת זה.

הנה, כשיש צרירות של דם בהעוף, כי היכי שמליחה לא מהני לכבד, ולא מהני לחומים, ה"ה שלא מהני להתיר צרירת דם בהבשר, ולכן יש להסירו.

[בענין עצמות שבורים בהעופות, כשאין חבורות ואין העוף בצבע משונה, יש להניח שקרה כן לאחר השחיטה, אבל אם יש צבעים שונים, כגון אדום, וסגול, ואפ' ירוק, יש לחוש שמא קרה כן לפני השחיטה. ואפ' אם יש עליו הכשר טוב, יכול לקרות טעויות. ולא רק לענין שבר, וה"ה אם מנותק העצם ממקומו].

עכ"פ מבואר, בשר חי שהודח ולא נמלח מותר מצד דם, כי הוא דם איברים שלא פירש. כ"כ תוס' חולין דף י"ד, שבת דף קכ"ה, ומובא בשו"ע או"ח סי' ש"ח לענין בשר חי דחוי לאומצא, וכן בסי' שכ"ח.

הרמב"ם החמיר לאכול בשר חי שהודח ולא נמלח, והאחרונים התקשו להבין איך חלק על הגמ'. הערוה"ש יישב דהחמיר מחמת קושייתן דלקמיה.

והנה, מבואר בסוגיין שאם חתך את הבשר לפני המליחה, צריך להדיחו שוב משום דם שפירש ע"י החיתוך. וממילא קשה, אה"נ בשר חי מותר לאוכלו, הא כשאוכלו הוא חותכו בפיו, וממילא הדם הבלוע באיברים עכשיו פירש בתוך פיו, וא"כ עכשיו הוא דם איסור, וא"כ לא היה לן להתיר בשר חי שהודח ולא נמלח אלא כשבולעו שלם, ולא מצינו שיזהירו בזה

אלא התירו לאכלו בסתמא. כה"ק
האחרונים.

ובפרט להמ"ב שם בסי' ש"ח ס"ק
קכ"ה כ' ד'כוססין' אותו; וקשה, איך לא
חשש לדם שפירש בשעת הליעסה.

והנה, לפני שניישב את השאלה יש
לדון, הא דחתך שוב שצריך להדיח שוב,
האם זה גם לענין היכא שקרע את
הבשר, או"ד רק כשחתך.

הפר"ח סק"ד כ' להחמיר אף כשקרע,
אך הש"ך בסק"ג בא לאפוקי את זה, ורק
ע"י דוחקא דסכינא יש דם שפירש.
החכמ"א פ' כהש"ך.

והנה, היד יהודה [סק"ד] מיישב את
הקשיא, וס"ל דמוכיח מסתימת הסוגיא
דמותר לאכלו וללעוסו ואין לחוש להדם
שפירש, וע"כ משום דכל שהוא בהמעשה
האכילה, אין ע"ז שם דם שפירש. ומוכיח
כדבריו מהל' תולעים שאם נולד התולעת
בהפרי לאחר שנתלש, נמצא מעולם לא
היה שרץ על הארץ, כ"ז שלא פירש
מותר לאכול, ואין אנו חוששין להא
שיפירש מהפרי בתוך פיו כשלועסו; ע"כ
פירש בתוך פיו לאו שמיה פירש.

וההבנה בזה טעונה ביאור, דמה בכך
שהוא מעשה אכילה, סו"ם יש בפיו דם
שפרש מהאבר, ודם שפירש אסור מה"ת,
ומה בכך שהוא תוך פיו. וצ"ב.

ועו"ק, ה"ל להנו"כ, והמ"ב בתוכם,
להזהיר שלא להשתמש בסכו"ם, אלא
לאוכלו שלם וללעסו תוך פיו, אבל לחתוך
ממנו, אין שום היתר וזה"ה לנשוך, לענין
נשיכה הבאה.

החוו"ד [ס"ט ג'] מיישב את הקושיא
באופ"א, ע"ע פ"ת סק"ג, דהא דצריך
להדיח שוב בשר שחתכו לשנים, היינו
רק כשחתכו עם סכין, אבל נשיכה, אי"ז
דוחקא להוציא דם מפנים לעשות פריש.
כלומר, אין כאן דם שפירש אלא
כשנחתך ע"י סכין ולא על אופן אחר של
ריסוק והפרדת החתיכה.

ואולי ההבנה בזה הוא ע"פ מש"כ
בהל' הגעלת כלים, שאין לשיניים דין
דוחקא דסכינא, ואמרנו כן לענין מרור,
ולענין השיניים האחריות, ויתכן שזה
אמת גם לענין הקדמיות, ולענין בשר חי.

והנה, כל התירוי' של החוו"ד הוא רק
אליבא להחולקים על הפר"ח [דהיינו
הש"ך והחכמ"א], וס"ל דרק ע"י דוחקא
יש דם שפירש, אבל לפי הפר"ח דגם
בנקרע צריך להדיחו שוב, אין מקום
לתירוי' זה. ולכן, מדלא הגביל ההיתר
של בשר לאכילתו שלם, ע"כ אין לו
ברירה אחרת אלא ללמוד כהיד יהודה,
שאם פירש בתוך פיו נחשב כפירשה [אם
לא שילמד שמהלך הבאה, שהוא דוחק,
ואין לו מקור].

א"נ י"ל, הא דיש דם שפירש אחרי
שחתכו, היינו כשחתך והשאירו, אבל
הלועסו תמיד, זה מונע הדם מלצאת.

וגם על החוו"ד ומהלך זו האחרון יש
להקשות כמו שהיה קשה למעלה, א"כ
לחתוך ממנו בסכין ולאכלו ג"כ אסור,
וה"ל להזהיר בזה.

לאור האמור יל"ע האם מותר לאכול
בשר כבד חי לפני שנצלה. דלפי היד
יהודה, מותר, כיון שפרש תוך פיו.
משא"כ לב' מהלכים האחרים, בזה כו"ע

יודה דגם בלי דוחקא, ובלי שהות הדם יוצא תבף ומיד, וא"כ לאלו אסור.

הפמ"ג [ש"ד סוסק"י] החמיר בכבד, ואולי משום שלמד כהחוו"ד, או כמהלך השלישית, או שם"ל דאין הכרע בדבר.

ולמעשה, אין להקל בזה, כי זה שאלה של דאורייתא, וכ"ה בר' אלישיב בהערות [חולין ק"י]. וע"ע בשרידי אש [ב' ט"ז] שכ' כחשבון שלנו בכל הענין, ולבסוף מצדד להקל.

במה מולחים

מטרת המליחה הוא להוציא את הדם שבתוך האיברים, שלא יפרשו בשעת בישול, ואז היה אסור מדין דם.

והנה, הלל"מ דמלח מהני להוציא כל הדם, אפ' מחתיכה גדולה מאוד [למרות שמליחה אינו אוסר אלא כ"ק], וכל מה שיוצא אח"כ [אם מלח כראוי] אינו דם אלא ציר ומוהל בעלמא.

הערוגת הבושם [סקי"ז] מביא הלכות קטנות הדין בענין מי שאסור לו הרופאים לאכול מלח, האם מותר למלוח ע"י סוכר, כגון שאינו רוצה לצלות כל בשרו. ההלכות קטנות מיקל בזה, אך הערוגת הבושם חולק בזה התוקף, דהוא הלל"מ דמלח מהני, ואין אנו מבינים איך, וא"כ אין ביכולתנו להוסיף דברים משלנו; 'חלילה חלילה' לעשות כן.

השערים המצוינים בהלכה מביא הדברי חיים שהיקל בזה, ובמחכ"ת אינני מבין כוונתו, כי הדברי חיים החמיר בזה לחלוטין.

ר' משה [ב' כ"ג] דן אם מהני למלוח ע"י 'כימיים' שונים, ור' משה החמיר,

ושאין לשנות ממה שמבואר בגמ'. וע"ע יד יהודה [קמ"א] שמאריך בקללות למי שמיקל בזה. הרב פעלים [נ"ז] כ' דישתקע הדבר ולא יאמר.

המנח"י [ליקוטים נ"ז] דם בענין מלח מעובד, Processed, וכ' דאולי התהליך מחליש כוחו, ולכן אין להשתמש בו, רק למלוח עם מלח מקורי.

יש מי שאמר ש'סודה לשתייה' הוא מלח, ולכן מותר למלוח עמו. והואיל ואינו מלח המקורי, ואין מקור נאמן וברור במאה אחוז להתיר לנו את זה במפורש, אין להקל.

הדרכ"ת [ע"ד] דן אם מלח מבושל מהני לזה, ומסק' שמותר למלוח עמו ושלא נחלש כוחו. מאידך, ר' אלישיב החמיר בזה. ולכן, הדברי סופרים הרעיש את העולם בזה, ומחמת כן מקפידים להכשירים המהודרים שלא להשתמש אלא במלח מחפירה, או מלח שנתייבש ע"י החמה.

איסור דם שבישולו

הגמ' מנחות כ"א, המבשל דם אינו עובר עליו. והנ"מ בקדשים, והשאלה הוא האם גם בחולין נמי קיי"ל כן. ועוד, האם הכוונה שאינו עובר כלל, או שהכוונה שאינו עובר על איסור כרת, אבל איסור דאורייתא עדיין מיהא איכא.

תוס' בחולין, ר"ן, רשב"א, רמב"ן, כולו ס"ל שדם שבישולו אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא, אפ' בחולין, אינו עובר על שום איסור.

הדחה ראשונה

בגמ' מבואר שלפני שמולח צריך להדיחו. ויל"ע בטעמא דמילתא. ובראשונים יש ב' 'מחנות', והנפק"מ ביניהם הם מרובים.

המהלך הראשון הוא מחמת דם שבועין, ומהלך השני הוא כדי לרכך הבשר לקראת המליחה. ונפרט הדעות השונות שבכל מהלך.

שי' הריטב"א שצריך להדיח את הבשר כדי לרככו כדי שהדם יכול לצאת ע"י מליחה, דאם אינו עושה כן הבשר יהיה קשה מדי, והדם לא יפלט ע"י מליחה אלא יישאר בפנים.

שי' הר"ן לרכך חלק החיצוני של הבשר כדי המלח והדם יכולים לעבור דרכו.

שי' הרא"ש [חולין ח' מ"ז] כדי שהמלח לא יפלט הדם במעט ויחזור ויבלענו בתוכו.

מאידך, שי' הרא"ה, כדי המלח לא יפליט לתוך הבשר את הדם שכבר פירש.

שי' הסמ"ק, אם דם בעין יבלע בתוכו אין המלח מוציא, דאינו מוציא אלא דם איברים שלא פירש.

שי' המרדכי, כדי שהדם שבחוץ לא יבלע כל המלח, ולא יישאר מספיק להוציא הדם הבלוע.

ע"כ כל הדעות, וע"ע בפמ"ג, איזה דעות מסכימים זה עם זה, ואיזה דעות חולקים.

מאידך, רש"י בחולין ק"ט כ' דדם שבישלו הוא דאורייתא, והגמ' רק פטרו מכרת.

הלחם משנה והב"י בסי' פ"ז דייקי מהרמב"ם [מאכ"א ו' ט'] שאינו עובר על כרת אבל עובר על איסור דאורייתא.

הש"ך והט"ז [סי' פ"ז] שניהם מקילין על שאלה זו, וכ"ה בפר"ח, פמ"ג, רעק"א, ערוה"ש. והנפק"מ בזה הוא גדולה מאוד, כגון כל ספק מליחה, האם הוא שאלה של דאורייתא או רק שאלה של דרבנן של דם שבישלו.

והואיל וכל הני רבוותא ס"ל שהוא דרבנן, כמעט כל שאלה בהל' מליחה הוא שאלה של דרבנן, ושומעין יותר להקל, וכל ספק נימא בו לקולא.

איברא, החת"ס [סי' ע'] כ' דאחר הט"ז, כל האחרונים הסכימו שדם שבישלו הוא איסור דאורייתא. וכדבריו נקט הבנו הכת"ס. ובאמת, כ"פ החכמ"א.

אמנם, למרות שלשה עמודי עולם, מסוגיין דעלמא ומהשקפת כל האחרונים ומחברי התשובות אנו רואים שכל השקפתם לשאלות של מליחה הוא כשאלה של דרבנן ולא כשאלה של דאורייתא. וכ"כ הערוה"ש שכל האחרונים ס"ל דרבנן. וכ"פ תבדה"ש [פ"ז ע"ט]. והכי קי"ל.

הדם שיצא ע"י מליחה, בגמ' אי' שאינו עובר עליו. וביארו הש"ך והט"ז והפמ"ג, שאינו עובר אלא על דרבנן, ואינו דאורייתא כלל. וע"ע מדיני כבוש.

העיקר למעשה. ואת זה נבאר בס"ד
בסעי' ב'.

סעי' ב' – מלח ולא הדיח

אם מלח ולא הדיח תחילה, ידיחנו
וימלחנו שנית. ויש אוסרין. הגה: וכן
נוהגין, אפילו לא נמלח רק מעט כל כך
שמומלחין לכלי, ואפילו לא שזה במלחו
סיעור מליחה (ארוך וס"ד וסמ"ג). מיהו
במקום הפסד מרובה, יס להתיר (צ"י).
ואם לא הודח רק מעט, קודם שמומלח,
מותר דיעבד. והוא הדין אם היה ס'
בחיבה נגד דם שעלו (הגהת ס"ד נקם
מהר"א). ואם נמלח חתיכה בלא הדחה
עם שאר חתיכות, שאר חתיכות מותרות
והיא חסורה (בארוך כלל ד' דין ה').

סתם ויש אוסרין

פסק השו"ע בסתם שאם מלח ולא
הדיחו תחילה, מותר לעשותו שוב, ולא
קלקל במה שעשה כן פעם א' בלי מליחה.
כלומר, כהדעה של ריבון, ולא חשש
משום דם בעין. ואח"כ השו"ע כ' דיש
אוסרים.

והנה, בב"י כ' דיש להחמיר ואין להקל
אלט במקום הפס"מ. ועפ"י, הערוה"ש
[מק"ד], בא"ה, וכה"ה, כ' דכוונת השו"ע
בסתם ויש אוסרים הוא לומר דבמקום
הפס"מ יש לסמוך על הסתם, אבל בלא"ה
יש להחמיר כהאוסרים. כלומר מהבא יש
לימוד בכוונת השו"ע בכל סתם וי"א.

מאידך, הפמ"ג [מ"ז סוסק"א] ועוד ס"ל
דאין זה כוונת שו"ע, ובאמת קי"ל כדעה
הראשונה והכי יש לנהוג, אלא שיש
מעלה להחמיר בהמחמירים, והא

והנה, יש כמה וכמה נפק"מ בין
ה'מחנות'. כגון, לכמה זמן ידיח; אי משום
דם בעין, זה מהר מאוד. ואי משום ריבון,
זה לוקח זמן. וכגון, הדיחו וחתכו שוב,
דמצד ריבון לא היה צריך להדיחו שוב,
אך יש עוד דם בעין.

[א.ה. ועפ"י, א"א לנקב הבשר
ולתלותו על ויו כדי להדיחו ולמלחו, כי
חלק הבשר שבתוך הניקוב, לא הודח ולא
נמלח, וזה דומה למלח בשר מצד א'.
ויל"ע איך נוהגין בזה ארגוני הכשרות.]

ועוד נפק"מ, מלחו ולא הדיחו תחילה,
האם מהני להדיח עכשיו ולמלוח שוב.
דאם מצד דם בעין, הלא נאסר הבשר
עכשיו, ואין עצה ואין תושיה. אבל אי
משום ריבון, עדיין יכול לעשותו שוב.

והנה, יש עוד שאלות בפרטי המליחה,
ויתכן שהוא תולה על ב' הצדדים, אבל
אינם מוכרחים ומפורשים כמו הני
שפירטנו.

כגון, רעק"א בענין הדחה במים קרים
מאוד, שאינו מרכז הבשר בפנים אל
מקשה אותו, אך מסיר דם בעין.

וכן, האם מי פירות מהני, כי ודאי
מסיר דם בעין, אבל מי יודע אם מרכז.

וכן, הדיחו, ולאחר שנתייבש מלחו; אין
דם בעין, אך יל"ע האם הריבון עדיין
קיימת.

כשמלחו ולא הדיחו תחילה, וכבר
נתבשל, האם סגי בס' נגד הבעין או"ד
בעינן ס' נגד כל הדם בפנים שלא יצא
כיון שלא ריבנו.

והנה, ע"כ הצדדים, ועכשיו מוטל
עלינו לבאר היכי קי"ל, ואיזה צד הוא

דהחמיר בב"י ולא היקל אלא בהפס"מ,
ע"כ חזר מזה. וכמהלך זו נקט הגרע"י
בכל תשובותיו וכתביו.

דעת הרמ"א הוא להקל רק במקום
הפס"מ [ואע"פ א"א למידק מיניה איך
הוא למד דעת השו"ע].

והנה, הרמ"א בתו"ח שהבאנו בס' ק"י
כ' דכל היכא שסומך על איזה דעה
במקום הפס"מ, אין הכוונה שזה דעה
יחידאה שכדאי לסמוך עליו בשעה"ד
למרות שעיקר הפסק אינו כן, אלא
הכוונה הוא דהאי דעה שנסמך עליו
במקום הפס"מ היא העיקר הדעה, ומה
שאין אנו מקילין בזה במק"א, היינו
מתורת חומרא.

ולאור זה, מבואר מרמ"א שלנו שעיקר
הדעה הוא הדעה של ריכוך, מהא דהתיר
למלוח שוב, ויש להחמיר לכתחילה
כהדעה של דם בעין.

וממילא קשה, איך הרמ"א המשיך וכ'
דאם הדיח מעט מהני בדיעבד, הא זה
רק אליבא למ"ד של דם בעין, אבל למ"ד
משום ריכוך ודאי הדחה מועטת לא
מהני, וכמו שכתבו הש"ך והט"ז מפורש.

כלומר, מבואר מהרמ"א שתפס שני
הדעות לקולא, ותפס החבל בשני
ראשית.

מחומר הקושיא רעק"א כ' דבאמת
עיקר הדעה הוא ריכוך, ובזה מובן
הרמ"א שהיקל אם מלח בלי הדחה, אלא
שהא דכ' הרמ"א דהדחה מועטת סגי,
היינו לומר שלא קלקל, ורשאי להדיח
אותו היטב שוב. וכמובן, זה דוחק גדול,
ופשטות הרמ"א אינו כן.

הלבושי דרד כ' היפוך דברי רעק"א,
ועיקר הדעה הוא דם בעין, ולהכי הדחה
מועטת סגי בדיעבד, והא דהיקל במלח
ולא הדיח, היינו משום דבמקום הפס"מ
סמך על דעה יחידאה שאינו עיקר
ההלכה.

אמנם, כבר נתבאר מדברי התו"ח
שא"א לומר כן.

וע"ע חכמ"א וערוה"ש מש"כ בשם
הרא"ש ליישב הרמ"א ע"פ הרא"ש,
וכעת דברי הרמ"א צע"ג.

מליחה בעופות

ע' אג"מ [א' כ"ד] דכ' דכל הצד לאסור
למלוח שוב כשמלח ולא הדיח תחילה
הוא מחמת דם בעין, ולכן בעופות
שליכא למיחש להכי אלא לדם בלוע,
מותר למולחם שוב לכו"ע. ואע"פ שיש
לחוש לדם בעין בפנים במקום החלל,
מ"מ להחלל יש קולות שונות, כמו
שיתבארו במק"א בס"ד. וע"ע בזה.

ע' רעק"א אות ב' דהיכא שבאת
לאסור החתיכה מחמת דם בעין כגון
מליחה בלי הדחה וכבר בישלו, היינו רק
בבשר בהמה, אבל בבשר עוף, הואיל
ולכא למיחש אלא משום החלל ולא על
השטח החיצוני, נמצא שלעולם יש ס'
בהעוף נגד הדם שבעין במקום החלל.

סעי' ג' – מלח גסה ודקה

לא ימלח במלח דקה כקמח, ולא
במלח גסה ביותר שנופלת מעל
הבשר אילך ואילך. (ואם אין לו מלח
אחר רק מלח דק כקמח, מותר למלוח
(זו) (ז"ע).

פרטי המלח

הגמ' דף קי"ג. רב דימי מלח במלח גם.
ובראשונים יש כמה וכמה מהלכים לבאר
דברי רב דימי, האם בא להקל, או
להחמיר, או רק להשוות.

הרמב"ם למד דברי רב דימי שצריך
למלוח דווקא במלח גסה ואח"כ לנפצו,
ומלח דקה לא מהני.

יש עוד ראשונים שס"ל דודאי דקה
מהני, אלא רב דימי בא לומר שאם
משתמש בגסה צריך לנפצו, משא"כ
בדקה [רש"י]. רבינו גרשום כ' בדקה
צריך להדיחו, ואלו בגסה צריך לנפצו.
וכעין זה כ' הראב"ד, ומחייב גם כלי
מנוקב בשמדיח ממלח דקה.

הרא"ש כ' דחידושו של רב דימי הוא
שגב מהני ולא חוששין שיפול.

השו"ע כ' דלא ישתמש בדקה, והרמ"א
כ' דאם אין לו מלח אחר, יכול להשתמש
בו, ודלא כהרמב"ם.

וע' ערוה"ש שמיישב כל הדעות
אחדדי, שזה דיבר בדק, וזה דיבר בדק
בקמה, עיי"ש, אבל פשטות הסוגיא אינו
כן.

מלח גסה ביותר, השו"ע החמיר. וכ'
הש"ך והט"ז דהיינו משום שיכול לפררו,
ולעשותו יותר דק. וכ' הפמ"ג [ש"ד סקי"ח],
דאם באמת אינו יכול לפררו, יהני בעודו
גדול. ומזהיר היד יהודה, דהיינו רק כשלא
נפל.

הערוה"ש [סק"ז] דמלח הרים שהוא דק
ביותר, לא מהני. הש"ך שכ' דכל מלח
מהני, הוא דלא כזה.

כשמולח במלח דק בקמה, כ' הפר"ח
[סקי"ט] דזה מהני לדידן כי סומכין על הני
דעות שהבאנו בתחילת הסעי'; אך
לדידהו צריך הדחה ובכלי מנוקב, ולכן
צריך לעשות כן כשמולח במלח דק
בקמה.

סעי' ד' – מלחו יפה יפה

יפור עליו מלח שלא ישאר בו מקום
מבלי מלח, וימלח כדי שלא יהא
ראוי לאכול עם אותו מלח, ואינו
צריך להרבות עליו מלח יותר מזה.
ומולחו משני צדדים. ועופות צריך
למלחם גם מבפנים, ואם לא מלחם
אלא מבפנים או מבחוץ, וכן
התיבה שלא נמלחה אלא מצד
אחד, מותר. הגה: ויט' אוסרים אפילו
צדיעצל (מהר"א"י צהגות ס"ד וארוך
כלל ו'), והכי נהוג, אם לא לצורך. ודוקא
אם כבר נתצקל כך; אצל אם לא נתצקל
עדיין, לא יצקלנו כך, אלא אם הוא תוך
י"צ שעות שנמלח יחזור וימלח כל השני
שלא נמלח עדיין ויצקלנו אחר כך, ואם
הוא אחר י"צ שעות, אזי יכלנו דנורא
משאכ שאיז ואין הלך שנמלח כבר צולע
מלך שלא נמלח (סס).

כמות ואיכות המליחה

בגמ' אי' שיש למלוח הבשר יפה יפה.
ונחלקו המפרשים בפירוש הדבר.
הרא"ש, מובא בגר"א כאן [סקי"ט] פי' דזה
לענין הכמות, שלא ישאר מקום בלי מלח.
המרדכי בשם ר"ת פי' שזה לענין איכות,
שאינו נאכל מחמת מלחו. הרמב"ן למד
דהכוונה שמולחו משני צדדים, מבפנים
ומבחוץ.

השו"ע הביא כל ג' הדעות, עכ"פ לכתחילה. הרמ"א כ' ויש אוסרין אפ' בדיעבד, והכי נהוג אם לא לצורך. הש"ך למד דזה לא קאי רק על הרמב"ן של ב' צדדיו, אלא קאי על כל ג' מהדעות, וכ"מ בתו"ח.

הב"ח כ' להחמיר אפ' בדיעבד כשלא קיים שי' הרא"ש, ויש מקום בלי מלח, אפ' בהפס"מ. מאידך, הט"ז והבא"ח מקילין. והש"ך סק"כ כ' דהמנהג להקל בזה שלא לדקדק כ"כ. וכ"ה בערוה"ש סקל"ב.

ארגוני כשרות המהדרין מקפידים בזה, שלא יהא מקום פנוי ממלח. וע"ע בספר מעדני אשר שדן בגדרו של הרא"ש, דהא אפ' אם כל גרגיר של מלח נוגע זו בזו, עדיין יש רווח ביניהם כיון שאינם מרובעים. והא מיחא ברור, שאי"צ שלא יהא נראה מה יש מתחת המלח, ואם רואה דרך המלח שיש שם בשר, עדיין הרא"ש יקל.

יש אנשים חסידי בריסק שמקפידים כ"כ בהלכות אלו, שעל כל קילו של בשר משתמשים בקילו של מלח, וס"ל דאינו מקיים אינו נאכל מחמת מלחו מהא דאינו נאכל כל בעוד המלח עליו, אלא צריך שיהא כך אפ' לאחר שניפץ הבשר מהמלח. והמעין בשו"ע יראה שבא לאפוקי את זה.

השיעור של אינו נאכל מחמת מלחו, כ' היד יהודה דתולה כל חתיכה בגדלו ובעביו, כמה בשר יצטרך לזה.

לענין למלוח מב' צדדיו, יל"ע האם ואיך מקיימו עם בשר טחון. ואה"נ צריך להדיחו תחילה, ויקיים את זה במה ששורה אותו, מ"מ איך מלחו. והנה,

הו"א שעדיין נחשב חתיכה אחת, וא"כ מלחו מכל צדדיו, אך מבואר מהאחרונים שאינו נחשב חתיכה אחת אלא כמאות חתיכות דבוקים זו בזו, ואינו מולח ב' צדדיו של שום חתיכה, ורוב החתיכות לא נמלחו כלל.

חללו של העוף, השו"ע כ' דצריך למולחו, אבל אינו חייב לחתוך העוף לשניים כדי לקיים את זה. וכן מבואר, דה"ה בשאר בשר, דחלל אינו צריך מליחה אא"כ כבר מגולה, אבל אינו צריך לחתכו לעשותו מגולה.

החכמ"א מזהיר דכשיש חלל שלא סגי לדחות כמה גרגירי מלח בפנים, אלא צריך למולחן היטב. הפמ"ג כ' בשם הבית הלל, דיכול לקיים המליחה בלי לחתוך העוף, אלא כל שנותן מספיק מלח, מהני.

והנה, ההכשרים המהודרים חתוכים העופות לפני המליחה, וקוראים לזה Splitback, אבל עפ"י הנתבאר מדינא אי"צ לעשות כן, ויתכן למלוח כדת וכדין גם בלא"ה.

פדר המליחה

נתבאר עד כה שמדיח הבשר תחילה כחצי שעה, לרככו ולהסיר דם בעין, וממתין עד שרוב המים יטפטף כדי שלא יהא רטוב מדי להמים כל המלח ששימו עליו, ואז מולחו. ואם מולח במלח גסה, יכול הבשר להיות יותר רטוב מאילו מולחו במלח דקה. הדרכ"ת דן בגדר של זה, והיד יהודה כ' שיראה אם המלח המים עליה אם לאו. וכ' דאם אינו יודע אם המלח המים מיד, במלח גסה יכול

להניח שהיה בסדר, משא"כ במלח דקה. ובמלח בינוני, מסופק.

גם מבואר, שלא ימתין יותר מדי כדי שלא יתייבש ואז המלח לא ידבק, וגם לא ימים בכלל על הבשר.

ואחרי כל זה יש ניפויץ ו/או שטיפה והדחה.

מליחה משני צדדיו

בתחילת הסעי' הבאנו שי' הרמב"ן שיש למלוח הבשר משני צדדיו, והכי קיי"ל לכתחילה, אלא שאם לא עשה כן, נתיר בדיעבד בהפס"מ. והגדר של בדיעבד הוא הנידון בסוף סעי' שלנו, וכדלקמיה.

כשמלח צד א', והוא עכשיו תוך י"ב שעות משעת המליחה, אין זה נחשב בדיעבד, כי עדיין יכול למולחו עכשיו מצד השני. כ"כ הרמ"א, ש"ך, ט"ז, פמ"ג, חו"ד, וערוה"ש. והיד יהודה כ' דיש למלוח עכשיו משני הצדדים, כי המליחה פועל יותר כשכל החתיכה מסובב במלח.

והטעם שיכול למלוח שוב, משום דלאחר מליחה הציר פולט מהבשר, וציר הזה אינו דם, וכ"ז שפולט, יכול להפליט גם הדם שנשאר בתוך החתיכה. אבל לאחר שנפסק הציר, אין הדם יוצא, נמצא, שכשמולח מצד השני, זה יגרום להדם להיכנס גם לחלק שנמלח כבר, ולא יצא משם, נמצא אסרת את הבשר. כך ביאר הש"ך.

וכ' הש"ך, דהאי עצה למלוח שוב תוך י"ב שעות הוא רק כשלא הדיחו, אבל אם הדיחו לאחר מליחה הראשונה, ההדחה 'סוגר' את הבשר, ואין אפשרות למולחו

שוב, כי כבר אין ציר יוצא ממנו. וע' ט"ז סקב"ב אם מולחו עכשיו משני צדדיו, האם יהני.

לאחר י"ב שעות, ותוך כ"ד שעות, י"א שאין ציר, וממילא א"א למלוח שוב מצד השני, כי הדם יכנס אל החלק הנמלח כבר, ולא יצא; וי"א שעדיין יש ציר, ולכן מהני עכשיו למלוח שוב.

לצלות לאחר י"ב שעות, מהני כשלא מולחו שוב, אבל אם מולחו שוב, להי"א שנפסק הציר, לא מהני צלייה עכשיו. כ"כ ש"ך סקב"ג.

למעשה, בין י"ב לכ"ד שעות, כשנזכר שמלח רק צד א', יצלה אותו ולא ימלחנו. וכשאי אפשר לעשות כן, מאיזה טעם שיהיה, יש למולחו שוב וכפי הצד שיש ציר עדיין. ועדיף לעשות כן מלסמוך על הדעה שמליחה מצד א' מהני.

כשכבר בישלו, דאז א"א למולחו, וא"א לצלותו, נקל במקום הפס"מ.

כ' הט"ז [סקט"ז], אחרי שמלח הבשר, נפלט כל הדם שהיה בפנים, אע"פ שהיא עבה מאוד. וזה מכריע ספיקו של הפמ"ג בהפתיחה, האם מליחה מוציאה כל הדם הנמצא בפנים, או שיש דם הנשאר בפנים אלא שאינו יוצא שוב אחר המליחה. ומביא רמב"ם [מאכ"א ו' י'] שכ' דאחר המליחה יש ליתן הבשר לתוך רותחין כדי שדם הנשאר לא יפרוש. והרמב"ם ע"כ למד כצד השני, ואילו הט"ז כצד הראשון, והכי קיי"ל, ולכן אין שמים ברותחין אחר המליחה.

סעי' ה', "אחר שנמלחה החתיכה, אם חתך ממנה אינו צריך לחזור ולמלוח

מקום החתך". ועפ"י הנתבאר למעלה, זה מובן היטב.

סעי' ו' – שיעור מליחה

שיעור שהייה במלח אינו פחות מכדי הילוך מיל, שהוא כדי שלישית שעה בקירוב. הגה: ועל זה יס' לסמוך דליעבד, או אפילו לכתחלה לכבוד אורחים או לאורך שבת, אבל כלל הכי המנהג להשקות צמליחה שיעור שעה, ואין לשנות (מהר"א"י בת"ה סימן קס"ז ובהגהת ש"ד ואו"ה כלל א').

שיעור מיל

הב"י הביא התרוה"ד שהמנהג להשהות הבשר במלחו למשך שעה. מעיקר הדין, יש שיטות שונות בראשונים. וי"א בשיעור צלי, ואינו ברור באיזה גודל חתיכה משערין, ואיזה גודל האש. וי"א בשיעור צלי של האי חתיכה. ועל כן התרוה"ד הביא המנהג של שעה, ע"פ הגמ' פסחים שמבואר ששעה היה מספיק זמן לצלות קרבן פסח. מעיקר הדין, וכ"פ שו"ע, דשיעור מליחה הוא שיעור מיל.

והגדר של שיעור מיל הוא סוגיא ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ונוגע להרבה מקומות בש"ס ובשו"ע, ונעסוק בראשי הפרקים, כי כאן הוא א' מהמקורות לנידון זה.

הגר"א כאן מציין לגמ' פסחים שמבואר שאדם מהלך מ' מיל ליום, והיינו ב"ב שעות, וי"ב כפול ששים דק' היא סה"כ 720 דק', וכשנחלק למ', נקבל ח"י דק', וזהו שיעור מיל. והטעם שמשערין

בדק' שלנו ולא בשעות זמניות, היינו משום דמבואר שם שנשער בסתם יום כגון ניסן ותשרי, שהימים והלילות שווין, והממוצע, וא"כ אין הבדל בין שעות זמניות לשעות שלנו, ושמיל הוא ח"י דקות.

ויש דעות שלא נשער ביום של י"ב שעות אלא נשער רק מנץ ורק עד שקיעה, ותלוי להדעות אם נוריד ח' מיל או עשר מיל. כלומר, יש דעות שאדם מהלך רק ל' או ל"ב מיל ליום. כלומר, נחלק היום של י"ב שעות לשלושים או שלושים ושתיים במקום ארבעים, ואז נקבל שיעור מיל. וכפי חשבון זה נקבל 22.5 דק' או 24 דק'.

הגר"ז בס' תנ"ט סק"י כ' דשיעור מיל הוא 24 דק', וכ"כ הקיצשו"ע. המ"ב בהל' מצות כ' בביה"ל בס' תנ"ט סקט"ו, דבדיעבד מצה אינו מחמיץ עד 22.5 דק'; כלומר, נקט דעה זו לקולא. ועפ"י ח"ה כאן הביה"ל יצריך עכ"פ לכתחילה מליחה של 22.5. החזו"א שם חולק על המ"ב, ושיעור מיל הוא ח"י דקות, והכי מקובל אצל כל העולם.

היד אפרים כל שכאן יקל ששיעור מיל הוא ח"י, כיון שדם שבישלו אינו אלא מדרבנן. וכ"כ הערוה"ש. וכ"כ החזו"א, אבל לא מטעם דם שבישלו, אלא משום הלכות מיל, וכמש"כ.

הפר"ח מחמיר כאם להצריך כ"ד דק'. גם החכמ"א מחייב כן, אך זה משום דס"ל שדם שבישלו הוא מדאורייתא.

הנדחי ישראל להח"ח כ' ששיעור מיל הוא כ"ד דק', וכן יש לנהוג לענין מליחה. אמנם, כידוע מהא ליכא למשמע מינה

כיוון שרק מעתיק מהחיי"א, ולא נכנס לפרטים.

מלבד הל' מליחה, השאלה של שיעור מיל נוגע לענין מצה, לענין נט"י [כמה מרחק לטרוח], וכן לתפילה בציבור, כל דיני זמנים, כגון מח' גאונים ור"ת [שמוצ"ש הוא ד' מיל, וד' כפול ח"י הוא 72, וכך מקובל, אבל ד' כפול 22.5 או 24 הוא 90 או 96 דק']. וכהנה רבות.

כמש"כ, המקובל הוא לשער שמיל הוא ח"י דקות, וכ"פ הש"ך, פמ"ג, חו"ד, ערוה"ש, והחזו"א, וסיים דאין לזוז מזה.

המ"ב בסי' רס"א כ' דביהשמ"ש הו' ג' רבעי מיל, שהוא בערך רבע שעה. וג' רבעים מח"י הוא 13.5, ומ22.5 הוא 16.9, וע"ז שייד לומר בערך רבע שעה. אבל ג' רבעי מכ"ד הוא 18, והל"ל קרוב לעשרים דק'. וע"ע בזה.

עכ"פ, לענין מליחה, הרמ"א מיקל למלוח לשיעור מיל בדיעבד. הש"ך כ' דחינו כשנתבשל, אבל לפני כן ימלוח שוב לשעה. היד יהודה חולק, וכיון שמלח פעם א' לשיעור מיל, אי"צ למלוח שוב לשעה.

הפ"ת מביא נוד"ב שמיקל שלא למלוח שוב שנמלח יותר מחצי שעה. ויל"ע מאין לו שיעור זה.

תבשיל שמותר במקום אורחים או שבת

הבאנו למעלה דברי התו"ח שהבאנו בסי' ק"י דכל היכא שאנו מקילין במקום הפסד או צורך גדול, אינו משום דבשעה"ד נסמוך על שיטה יחידאה שאינו לדינא, אלא הכוונה דהכי קי"ל

כעיקר הדין, אלא שבמק"א ראוי להחמיר, ונקל על החומרא בשעה"ד ובמקום הפסד. ובאמת, כדברים אלו נמצאים גם בערוה"ש [רמ"ב ס"ז], וכ"כ על 'בעלי השו"ע' שהוא פשטות המחבר וגם הרמ"א [ולכא' גם הנו"כ כגון ש"ך וט"ז].

הש"ך בסי' קמ"ב בכלל הוראה כ' דבמקום שעה"ד של שאלה דרבנן יש לסמוך על דעה יחידאה אפ' אין הלכה כמותו. ובענין הפס"מ, כ' הערוה"ש דתלוי כפי האדם, כפי המצב, וכפי הזמן.

הגרש"ק [טוב טעם ודעת קע"ב] כ' דאם האוכל היה מותר מחמת כבוד אורחים, גם השיירים מותר לאחר כך. ולאור הנ"ל מובן, דעל אוכל זו לא נהגו להחמיר אלא לסמוך על עיקר הדין, וקם דינא, ולכן גם על שייריה נגיד כן. אבל אם לומדים ההיתר של אורחים הוא משום שנקל מחמת גודל הצורך על דעה שאינו עיקר הדין, מהכ"ת נקל על השיירים.

וכ"מ בפמ"ג סי' צ"ד מ"ז סק"ט בסו"ד, כשהיה היתר לצורך שבת.

המנח"י מביא דברי הגרש"ק במק"א שכ' דאם היה היתר על אוכל מחמת הפס"מ, מותר גם לאחרים; וזה לשיטתו.

אמנם, החת"ס [ס"ה] אסר לאחרים, והותר רק לדידיה [ולכא' גם משפחתו]. ויתכן שהחת"ס יודה למש"כ למעלה, ואעפ"כ החמיר לאחרים.

התשובות והנהגות [ג' רמ"ג] מיקל בזה כשמדובר בשאלה של דרבנן.

ע"פ דברי הגרש"ק מיקלין הרבה ארגוני כשרות, כולל המהודרים, וע"ע מש"כ בזה בסי' ק"א. וסומכים גם על

דברי הדע"ת סי' ל"ח בהקדמתו לטרפות,
שאי"צ להגיד להקונים שהיה היתר של
הפס"מ.

ויש שהקשו על הדע"ת מהפמ"ג בסי'
צ"ב מ"ז כ"ג דכ' דצריך להסביר אל
הקונה מדוע מותר. ואין זה קשיא ואין זה
מחלוקת, דכאין הלכות יודע כלום, אי"צ
להגיד לו, אבל כשיודע שהיה שאלה,
צריך להסביר לו מדוע מותר, כדי שלא
יראה משונה בעיניו.

הש"ך והט"ז נחלקו כמה יש לטרוח
כדי לא לסמוך על שעה"ד של מליחה
לשיעור מיל, האם יש לצלותו, או שמותר
לבשלו אחרי שנמלח שיעור מיל. הש"ך
[פנ"א והנקה"כ] מיקל, והט"ז [סקט"ז]
מחמיר. הערוה"ש [סקל"א] מחמיר כהט"ז.

המג"א בסי' רס"א כ' דכל היכא שנקל
בהפס"מ, נקל גם במקום צורך גדול.

רב א' שהורה לשואל שמותר, ובאמת
אינו מותר אלא במקום הפס"מ, יל"ע
האם בושתו של הרב נחשב כהפס"מ
וצרך גדול עד כדי שאינו צריך להתקשר
שוב אל השואל ולהגיד לו שטעה.

המהר"ם שי"ק [סי' מ"ט] כ' דזילותא של
הרב נחשב כהפס"מ.

לכבוד שבת

כשדבר מותר משום שההוא כבוד
שבת, כ' הט"ז [צ"ב כ"ב], דיש להסביר
אל השואל שמותר משום הכי, כדי שלא
יהיה פלא בעיניו.

ע' בספר אורח מישור על סימן שלנו
סק"ג, דכבוד שבת אינו מתיר רק היכא
שאינו לו מאכל אחר, אלא מתיר אפי' יש
מאכלים אחרים אלא שאינם בשריים,

אעפ"כ יש ההיתר של צורך שבת כדי
שיאכל בשרי. ועוד כ' שם, דאפי' אם יהיה
הבשר מותר לו, אלא שצריך לבשלו,
צורך שבת מתיר לו לצלות, כדי שלא
יהיה צריך לאכול בשר מבושל כל
השבת. ולא הבנתי מה כ"כ נורא בצלי,
ובפרט שיכול לבשלו ואח"כ לצלותו.

הראוני הסולת למנחה בסי' צ"ב לגבי
קדירה שניתנו עליה חלב, שמבואר שם
דעליו להשהותו עד שיצטנן, דכ' שם
דבע"ש אי"צ לעשות כן כדי שלא יצטרך
לאכול בשבת מאכלים שנצטננו והוחמו,
אלא עליו לאכול טרי ממש!

ואולי יש מקום לחלק בין צורך שבת
לכבוד שבת, וצ"ע.

ע' דרכ"ת [ס"ק קי"ז] דדבר שיש לו
תקנה אחרי שבת, ימתין עד אחר שבת,
ולא יאכלנו בשבת לפני התקנה. מלא
הבנתי, הלא צריך אותו לשבת. וצ"ע.

הפמ"ג בסי' צ"ד שהבאנו בנושא
הבאה מתיר השיירים של דבר שהיה
מותר לצורך שבת, דהואיל ואישתרי
אישתרי.

עכ"פ מכל הנ"ל מבואר שאינו ברור
כל צרכו הגדר של צורך שבת.

במקום אורחים

יש לחקור, הא דמצינו היתר במקום
כבוד אורחים, האם זה משום המצוה של
הכנסת אורחים, או"ד זה מחמת כבודו
ובשותו של בעה"ב, שיכול לכבדם כראוי.

התורת האשם [ג' ט"ז] כ' דהוא תולה
על מצות הכנסת אורחים, ואילו הסולת
למנחה, וס"ל דהוא גם משום בושתו של
בעה"ב.

וע' פ"ת [פקי"ג] דמביא דעות שונות בשאלות שונות, ויסוד מחלקותם הוא שאלה שלנו.

א' מהנפק"מ, האם מותר להזמין אורחים אחר המעשה; אי משום בושתו, לא יזמין ולא יתבייש, אבל מצד המצוה, מצוה עדיין איכא.

אוכל שהיה מותר מחמת אורחים, גם שירייה מותר, וכמש"כ למעלה.

מצות הכנסת אורחים יש לה גדרים והגבלות, ואי"צ לכבד האורח בא' מברכת שבע ברכות, כי אי"ז נכלל בגדרי הכנסת אורחים [אג"מ אה"ע א' צ"ד].

הפ"ת, תורת האשם, סולת למנחה, מהרי"ל מובא כאן ביד אברהם, הגדר של אורחים שבהם יש המצוה של הכנסת אורחים הוא האורחים הראוי לכבדם, כגון ת"ח, עשיר, בעל שם טוב, בעלי מעשים טובים. אבל עניים, אי"ז הכנסת אורחים אלא צדקה בעלמא.

הח"ח באהבת חסד ס"ל דמצות הכנסת אורחים כולל גם עניים.

ויל"ע, מדוע מצות הכנסת אורחים שייך רק במכובדים. כלומר, היכן מצינו דבר דומה לזה שהתורה מחייב יחס יותר מכובד למכובדים, אבל לפשוטי עם אין מצוה כזה, הא כולם אורחים, וכולם צריכים מקום לישון ולאכול.

ואולי, כו"ע מודי דיש מצוות הכנסת אורחים בכל מקרה, ורק נחלקו מתי יש לה את הקולא כדי שנתיר שאלות במקום אורחים, דאולי ההיתר אינו אלא במכובדים אבל לא בעניים שיכולים

לאכול כל מאכל אחר. ובאמת, כ"כ האהבת חסד, אבל האחרונים מבואר שדיברו על עצם מצות הכנסת אורחים.

ועוד, כל המפרשים בפרשת וירא מתארים איך אאע"ה עשה מצוות הכנסת אורחים אפ' עם ערביים, ולא היו מכובדים בעיניו. וצ"ע.

ע"כ היה בענין עם מי נוהג המצוה של הכנסת אורחים, מכובדים או פשוטים. ובא"ן נדון מי נקרא אורח, כדי שנתן עבורו קולות מסויימות, ונתיר שבותים מסויימים בשב"ק.

האחרונים דנו בזה ביתר אריכות באו"ח סי' של"ג מפנין אוצר מפני אורחים.

התרוה"ד נא' ע"ב דן בזה, וכ' דסעודת מרעים אין לו קולות אלו, רק במקום מצוה. וכ' שם דאם הגיעו מחוץ לעיר, זה נחשב מצוה של הכנסת אורחים ויש בהם ההיתר של אורחים. הב"י כ' דרך הבאים מחוץ לעיר, אבל הרמ"א והפוסקים [גר"ז, חיי"א, ערוה"ש, מנח"י ו' קל"ה בשם אחי המהר"ל] הקילו בזה. דלא כפמ"ג שם סק"ב, וסי' תקט"ו סקי"ב.

ולכאנ', אם האורחים גרים בעירו ואעפ"כ הם נזקקים, כגון שביתם אינו ראוי לסעודה [חשמל, מים, חימום, קירור, שיפוצים], לכו"ע יש בזה מצוות הכנסת אורחים, למרות שהם מעירו. [דמסתבר, שהמח' הוא רק בגדר של הצורך כדי להחשיבו מצוה, אבל יתכן צורך גדול אע"פ שהם מעירו].

השבה"ל כ' להקל עוד יותר, דכל שאינו בגדר סעודת מרעים בעלמא, הוי

מצוה, כגון להזמין הוריו המבוגרים, כדי להקל על חייהם, וכהנה רבות.

ולענין האם בחורים נחשבים אורחים לענין מצוות הכנסת אורחים, לכאן' תולה איזה אוכל נמצא בישיבה. ואם הבחור זקוק לתשומת לב, וחיוזוק, לכאן' הוי מצוה ולא סעודת מרעים בעלמא, עכ"פ לפי השבחה"ל. ויש דרגות בזה, ועיין.

ודע, דאפ' היכא שהוי מצוה של הכנסת אורחים, עדיין אינו סעודת מצוה לכל שאר דברים.

כשמוזמין נצרך, ומזמין אחר עמו כדי לעזור לו, ממ"ב שם מבואר דגם אליו יש מצות הכנסת אורחים.

סעי' ט' – נתבשל בלי הדחה אחרונה

בשר שנמלח ונתבשל בלא הדחה אחרונה, צריך שיהא בו שישים כדי המלח שבו. הגה: וכל הקדירה מלטרף לשקיס (ס"ד וע"פ עיין ס"ק ל"ד). ואם יש בקדירה כ"כ כמו החתיכה שנמלח ולא הודת, הכל שרי, דולאי איכא שקיס נגד המלח שעל החתיכה להחתיכה ענמה דולאי היא שקיס נגד המלח שעליו, (בארוך כלל י"א ד"ד). ואי ליכא ס' בקדירה נגד המלח, אפילו לא הוסס רק בכלי שני, הכל אסור, דמאחר שיש סם מלח ואיר אפילו בכלי שני מבשל (סם דין א' ובמרדכי). צקר יצק יש להתיר אפילו בכלי ראשון, דולאי יש ס' נגד המלח שעליו מאחר שכבר נתייצב (מרדכי פכ"ה וראב"ן וכו' צקס הגהת

אשירי וס"ד). אצל לכתחלה יזהר אפילו בצקר יצק שלא לצקלו או להדיחו במים שהיד סולדת בהם צלל הדחה אחרונה (ס"ד סם) וכל זה מייירי שלא הודח באחרונה כלל, אצל אם הודח רק פעם אחת ונתבשל כך, מותר, לדעיד סגי ליה בהדחה אחת באחרונה (מהר"א"י בהגהת ס"ד). מלח שמלחו בו פעם אחת, אסור למלוח בו פעם שנית (כל בו וד"ע ודעת רוב הפוסקים), וכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו בו.

דינים ודיונים

הטור בסי' ק"ה הביא דעות אם המלח עם הדם יכול להתבטל, כי הרי המלח הוא עבידי לטעמא, ומילתא דעבידי לטעמא לא בטל. וקיי"ל, דהואיל והמלח אינו האיסור אלא הדם הבלוע בו, אפ' למ"ד חנ"נ בשאר איסורים, אעפ"כ בטל, כי אין הנאסר וכו', והדם אינו עבידי לטעמא, רק המלח עצמה.

י"א שצריך ס' נגד כל החתיכה משום איסור דבוק, ולא קיי"ל כן.

לדין דאית לן חנ"נ בשאר איסורים, לא סגי בס' נגד הדם אלא בעינן ס' נגד כל המלח.

מבואר, אין להניח שיש ס' בחתיכה נגד המלח, אבל יכול להניח שיש ל' נגד המלח, ואי"צ אלא עוד ל'.

בשר יבש, כלומר שאחר המליחה כבר נתייבש ממנו הדם, לכתחילה מדיחין לפני הבישול, אבל בדיעבד יש להניח שיש ס' נגד מה שנשאר. כ"כ הרמ"א ע"פ ראשונים.

דם בלוע בו. [אולי תולה בטעם של הדחה ראשונה, לרככו או משום דם בעיין].

ועוד נפק"מ אם זרק הרבה מלח על הבשר, ונפל מלח ממנו, האם מותר למלוח בו, כי לא נחלש כוחו מהא שנפל מיד, אך יש דם בתוכו [יל"ע בזה, דהא אין דם בעיין אחרי שהדיחו].

הש"ך סק"מ היקל בדין זה בדיעבד, אך הערוה"ש ועוד הק' עליו, וחלקו. וע' שבה"ל [ב' כ"ג] דמיישב הש"ך ע"י אוקימתא, עיי"ש.

סעי' י' – נאמנות של גוי

עובד כוכבים משמש בבית ישראל ונתן הבשר בקדירה, ואין ידוע אם הדיחו, אם יודע העובד גלולים מנהג ישראל סומכין על דבריו, אם היה שם ישראל יוצא ונכנס או שום קטן בן דעת. הגה: וצחל מינייהו סגי (טור), או צמסית לפי תומו שהדיחו יפה או שיקראל, אפילו קטן, יולא ונכנס, למרתת הואיל ויודע מנהגי ישראל. מיהו אם מיחה לעוצד גלולים שלל ידיחו כלל קשותו, והוא עצר על דבריו, חסור, להא חזינן לאינו מרתת ואין לסמוך גם כן אדבריו (הגהת ש"ד ואו"ה).

מסל"ת ומרתת

הרמ"א מיקל במסל"ת כיון שהוא שאלה של דרבנן של דם שבישלו, אבל השו"ע לשיטתו בכמה מקומות אינו מיקל בהכי.

רעק"א כאן מביא השב שמעתתא [בן דור] שאם הגוי יודע דתי ומנהגי ישראל,

בכל הל' איסור והיתר, שי' הרמ"א דכלי שני אינו מבשל ואינו מפליט ומבליע, והחמרנו בזה למעשה לכתחילה. אבל כאן, הואיל ומדובר בדבר חריף, כלי שני יש בכוחו לאסור. וכ"מ במ"ב סי' שכ"א. וע' ש"ך וט"ז שהקילו במקום הפס"מ.

היש"ש, בכל איסור והיתר החמיר מאוד בכלי שני שמפליט ומבליע, ואעפ"כ כאן היקל למרות שהוא חריף. והק' הפמ"ג וערוה"ש, הלא דבר הוא שנתהפכו היוצרות, הרמ"א עם הרש"ש, וצ"ע.

מלח שמלחו בו פעם א'

מבואר, מלח שמלחו פעם א', אסור למלוח בו פעם שנית. וממשיך הרמ"א, דכל שכן שאסור לאכול המלח אחר שמלחו.

ובדין הראשון שלא להשתמש בו פעמיים, יל"ע, האם הוא משום שנחלש כוחו ע"י שהשתמש בו פעם א', או משום דם הבלוע בו יאסר את הבשר. הגר"א ורעק"א מעלים הצדדים.

וכ' הגר"א, דלפי טעם השני של דם בלוע בו, מובן ה'כ"ש' שלא לאכול המלח, אבל לטעם הראשון, שני הדינים לא קשורים אהדדי.

לכא' נפק"מ בין הטעמים, כשעבר ומלח עמו, האם די למלוח הבשר שוב, או"ד אסרו במה שמלוחו עם מלח ישן.

הפ"ת סקט"ז מביא שבות יעקב שדן אם הדיחו הבשר, והמים ירדו לתוך המלח, מהו להשתמש באותה מלח לאחר שנתייבש; הרי לא נחלש כוחו, אבל יש

אין לו נאמנות במסל"ת אפ' באיסור דרבנן.

אמנם, המ"ב בסי' תקי"ג סקב"ח מבואר שגוי נאמן בזה, כ"ז שהגוי עצמו אין לו תועלת לשקר.

מבואר בסעי' שלנו דיש להגוי מ'רתת' מהישראל. וכ' הפמ"ג דהיינו רק כשהוא עבדו, אבל סתם גוי אין לו פחד זה. וכ' חיד יהודה, דשכיר שוה לעבד לענין זה. חיד אברהם מיקל בכל גווני.

הפ"ת מביא הנוד"ב אה"ע לא שכ' דבר שבעיני הנוד"ב הוא חידוש גדול, דגוי נאמן בדבר שיש רגליים לדבר שהגוי צודק. ומסיק הנוד"ב דאין להקל על סברא זו, אפ' כצירוף. החת"ס ס"ל דהדבר היחיד שנכון באותו תשובה היא המסקנא.

אמנם, הפ"ת והערוה"ש [סק"ס] הביאו רק תחילת דברי הנוד"ב, להקל, ולא הביאו סוף דבריו שאין להקל, ולא את דברי החת"ס.

כ' הרמ"א דאם ראינו שאין גוי מפחד, אין לו הענין של מרתת. ויל"ע, האם עדיין יש לו הנאמנות של מסל"ת. החו"ד מיקל, ואילו רעק"א מחמיר.

ספק מליחה

הט"ז סקב"ד כ' מעשה בא לדינו באשה שבישלה בשר ואינה זוכרת אם מלחה אותו מתחילה או לא, האם מותר או לא. הט"ז מסיק להקל מכה טעמים וכמו שיבואר בס"ד. הש"ך בנוקה"ב חולק, ומחמיר, וכל טענותיו הם לשיטתו, וכמו שיבואר בס"ד.

לדינא, החכמ"א [ל"ב י"א] מחמיר כהש"ך, והפמ"ג כ' דבמקום הפס"מ יש להקל, ומסתבר דכך נפסוק לדינא.

ולעצם הענין, הט"ז מיקל משום שדם שבישלו הוא איסור דרבנן, וממילא שאלתן הוא ספק דרבנן, ולקולא. ועוד, סירחא נקט ואתי אומרת שמלחה כהרגלה. ועוד, יש רוב שמולחים כראוי, וא"כ זה עדיף מחזקת איסור של הבשר.

מאידך, החכמ"א בבינת אדם כ"ט חולק על הנחת הט"ז שדם שבישלו דרבנן, לשיטתו שדם שבישלו הוא דאורייתא.

ועוד טען הש"ך כנגד הט"ז, אפ' אם הוא ספק דרבנן, הא יש כאן חזקת איסור, כמו שביאר בכלליו בסי' ק"י.

עוד טען הש"ך, זה ספק הנתגלגל מספק דאורייתא, ועוד, היתכן שהט"ז לית ליה הכלל שהש"ך המציא בסי' ק"י שאין לבדות ספק דרבנן לקולא שלא ראינו בהפוסקים.

והנה, הטענה של דם שבישלו, והטענה שא"א לבדות, מובן היטב איך הט"ז מיישבם. ונשאר הטענות של חזקה, ושל נתגלגל. ומצד חזקה, הפר"ח שם בק"י היקל בשאלה זו. והסד"ט [קצ"ח ל"ט] ס"ל דט"ז שלנו הוא ראייה שלמד כהפר"ח ולא כהש"ך.

אמנם, אין הכרח לומר כן, דהישועות יעקב השיב קושיית הש"ך באופ"א, דהבשר עצמו מעולם לא היה אסור, אלא הדם שבו, וממילא אנו דנים על הבשר ואין כאן חזקת איסור. וכע"ז מבואר בחו"ד סקי"ד וחיד אברהם. וע"כ הש"ך, וכן הסד"ט דס"ל שיש הכרח מהט"ז דלא

כהש"ך, ס"ל דא"א לחלק הדם מהבשר בדיון השאלה.

ובאמת שאלה זו דומה למח' ש"ך וט"ז במי' קכ"ז בספק ניקרו הבשר, אם זה נחשב חזקת איסור.

ומצד הטענה של נתגלגל, הרי מעולם לא היינו צריכין לדון על שאלה של דאורייתא, וא"כ מדיני נתגלגל לא ה"ל להחמיר.

הט"ז טען דסירכא נקט כמו שמצינו אצל ק"ש, ואילו הש"ך השיב דאצלנו הוא עסק גדול, משא"כ ק"ש. הערוה"ש ס"ל דטענה זו הוא סברא להקל, עיי"ש.

הט"ז טען שיש רוב להתיר, דרוב אנשים מולחים כראוי. הש"ך החמיר, וביאר הבינת אדם [כ"ט] כיון שזה רוב התלוי במעשה. ובאמת, זה שאלה כללי האם יש רוב היכא שהוא תלוי במעשה. חיד אברהם כאן מחלק בין דאורייתא לדרבנן.

היכא שמלח כראוי, והשאלה הוא האם הדיחו אותו אח"כ, הט"ז מיקל והש"ך מחמיר. הטעם להקל הוא שיש לצדד שמא יש ששים בחתיכה, כיון שיש לצרף שיטת הראב"ן שכבר אין דם אח"כ כיון שנתייבש.

היכא שוודאי מלח צד א' והשאלה אם מלח גם צד השני, הפ"ת [סקט"ז] כ' דזה קיל טפי, דבזה יש יותר מקום לומר סירכא נקט, וגם, יש דעות המקילין בכל גווני.

ע"ע בפ"ת הדן כשא' מקבל בשר מאשתו ואינו יודע אם מלוח או לא, עיי"ש.

כשוואי מלחו כראוי אלא שיש ספק אם שהה כדי מלחו, וכן לענין כבד, וודאי צלאו וספק אם עשה כן לזמן הראוי, יש כאן הסברא של סירכא נקט, וגם, שלפי מקצת הדעות ודאי היה מספיק. [א.ה. לכאו', הסברא של סירכא נקט היינו בפעולה, או בדיבור, שמסתמא עשה או דיבר כמו שרגיל לעשות, אבל על אי-עשייה לא מצינו ששייך בזה סירכא נקט. מו"ר לא נחית לחילוק זו.]

סעי' י"א – בשר שנתבשל בלי מליחה

בשר שנתבשל בלא מליחה, צריך שיהיה בתבשיל ששים כנגד אותו בשר ואז מותר הכל. הגה: ויש אוסרים אותה חתיכה אפילו צדאיכא ס' נגד החתיכה (טור צסס י"א והגהות מיימוני צסס סמ"ק והגהות ש"ך וארוך ומהרא"י ומרדכי צסס ראצ"ן), והכי נהוג אם לא לצורך, כגון לכבוד שבת או לכבוד אורחים, דאז יס' לסמוך אדברי המקילין (צ"י צסס א"ח וד"ע עד"מ). ואם נמלחה חתיכה ולא נמלחה כראוי, דינה כאלו לא נמלחה כלל. וכן צסס ששה ג' ימים כלל מליחה, אף אם נמלח דינו כאלו לא נמלח, ואם נתצטל צריך ס' כנגדו (אור"ה).

איך משערינן, וכמה נאסר

כשנתבשל בלי מליחה, צריך ס', ואז השו"ע מתיר אפ' אותה חתיכה, אבל הרמ"א החמיר אף באותה חתיכה.

אם לא נתבשל אלא עשה 'חליטה', זה מונע הדם מלצאת, ושוב אינו פורש. ובאמת הרמב"ם מחייב לעשות כן אחר

כל מליחה, אבל לא קיי"ל כן [סעי' י"ט].
ובנידו"ד אם היה עושה כן, לא היה
נאסר, אבל אין בקיזין בזה.

מי שאסור לו לאכול מלח, וצריך בשר
לליל הסדר, מותר לצלות ואח"כ לבשל.
אבל היכא שאסור לצלות, ע' פ"ת
ושבה"ל ומנח"י אם יש לצרף הרמב"ם
של חליטה.

בעצם הסוגיא של סעי' הזה, יש ד'
דיונים. א', האם בעינן ס' נגד הדם או
נגד כל החתיכה, ב', האם החתיכה
במנין, ג', האם אותה חתיכה מותרת
אח"כ.

ועל שאלה הראשונה, מבואר
שמודדים נגד כל החתיכה, ע"י שנמדוד
ע"י חתיכה דומה. ש"י הראב"ד הוא
למדוד רק נגד הדם ולא נגד כל החתיכה,
והגליון מהרש"א מביא גינת ורדים
שפוסק כן. ר' משה [א' כ"ט] חולק בתוקף,
והכי קיי"ל, וכשו"ע ורמ"א.

על הדיון השני, החו"ד ס"ל דהחתיכה
עצמה במנין, כמו שמצינו לענין כחל
בסי' צ', והרמב"ם כ' דה"ה בשאר
איסורים. אמנם, השו"ע בסי' צ"ח כ'
דבשאר איסורים שאינו כחל אין אותה
חתיכה בכלל. אמנם, הפר"ח כ' דכאן
ממש דומה לכחל, כיון שאין כאן איסור
עד שיפרוש, וממילא השו"ע יסכים דכאן
סגי בנ"ט. אמנם, הט"ז [סי' צ' סק"ד], וכן
הפמ"ג כ' דהשו"ע היה מחמיר כאן.

הדיון השלישי, השו"ע מיקל, הרמ"א
מחמיר, אבל מיקל במקום אורחים ושבת
וכו'.

החכמ"א החמיר יותר מהרמ"א, שמא
הדם פירש בתוך החתיכה ממקום למקום.

וכ"ה בט"ז וערוה"ש. והא דשו"ע, וכן
הרמ"א מעיקר הדין, הקילו בדבר, יש
לבאר בב' אופנים. הא', אח"נ הפורש
ממקום למקום יאסר, אבל כאן, כיון
שאינו שאלה של מליחה בכלי שאינו
מנוקב, מה שיפרוש ממקום א', לא ילך
למקום שני אלא יצא לחוץ. ומה שלא יצא
לחוץ, לא יצא ממקומו כלל. א"נ י"ל, וכ"פ
היד אפרים, השו"ע והרמ"א ס"ל דדם
שפירש ממקום למקום אינו אסור בכלל,
כי עדיין נחשב דם איברים, ואינו אסור
אלא כשפירש לחוץ, ואילו האחרונים
הנ"ל ס"ל דאף פירש ממקום למקום
אסור.

הנפק"מ בזה הוא גדול מאוד, כגון
היכא שיודע שפירש ממקום למקום, לפי
היד אפרים השו"ע ורמ"א יקילו,
והאחרונים יחמירו, אבל למחלך
הראשונה, לכו"ע אסור.

כגון, בשר שלא נמלח ג' ימים, דקיי"ל
שאין למולחו אלא לצלותו כי הדם
נתקשה ולא יצא ע"י מליחה; מה דינו
כשבישלו בלי צליה או מליחה. להיד
אפרים אין לחוש לדם שפירש ממקום
למקום, אבל להט"ז ודעימי' יש לחוש לדם
שפירש ממקום למקום. ועי"ז ערוה"ש פי'
דברי הש"ך סקמ"ח, וע"ע צבי לצדיק.

סעי' י"ב – בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה

בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא
מליחה, נתייבש דמו בתוכו ולא
יצא עוד ע"י מליחה ואין לאוכלו
מבושל, אלא צלי. ואחר שצלאו לא

יבשלנו, ואם בישלו מותר. (ואין להסקות צקר ג' ימים כלל מליחה, לחייסין קמח יבסלו) (צ"י צסס פסקי מהר"י סימן קל"ח).

חומרת הגאונים

סעי' זה הוא 'חומרת הגאונים' שבשר ששהה ג' ימים בלי מליחה, א"א למולחו שוב, ואין לאכלו אלא צלי. הרמ"א אף הוסיף לאסור לכתחילה להשהות ג' ימים שמא יבא לעבור על תקנה זו וימלחנו.

והוסיף הפ"ת [סקכ"ז] דאם ששה ג' ימים, לא יששה ד', אלא יצלה אותו מיד. וכ' ר' משה [ג' ז'] דאסור למכור בשר זו כבשר כשרה, ולהזהיר שיש לצלותו דווקא, דשמא לא יבינו או לא יקשיבו או לא יצלו כראוי; חומרת ר' משה על חומרת הגאונים.

כ' שו"ע דלאחר שצלאו אין לבשלו, ובדיעבד מותר. והטעם, דעדיין חוששין שמא יש דם שנתייבש בפנים. ועפ"י הק' שבט הקהתי [ג' רי"ח] דה"ל לאסור לחתוך הבשר שמא יש דם בפנים שיפרוש ע"י החתיכה. עיי"ש מה שיישב.

נתבאר ויתבאר ש' הרמב"ם דצריך חליטה אחר המליחה כדי שהדם הנשאר לא יצא עוד. ועפ"י, אם עושה כן לאחר מליחה, ה"ל להתיר לכתחילה הבישול אח"כ. אך, לא קי"ל כהרמב"ם, ואולי צירוף מיהא הוי. ע"ע פ"ת סקכ"ה, וערוה"ש סקע"א, והקילו בעת הצורך, כגון ליל הסדר.

דנו כל האחרונים אם בשר קפוא עולה לשיעור ג' ימים או"ד הא דקפוא מונע הדם מלהתייבש. כגון, שחטו הבשר בעיר הגדולה, והובילו אותה לעיירה

קטנה, ולקח כמה ימים וקפא בהדרגה מחמת הקור, האם עדיין מותר למלחו, או שצריך לאכלו דווקא צלי. הפ"ת [סק"ז וב"ח] דן בזה, ואם שייך כבוש בעודו קפוא. ע"ע ערוה"ש [סקע"ט] וחכמ"א [ל"ב ז'] שדנו בזה. הפמ"ג מחמיר, וכ"ה בשב"ל [ב' כ"ה], וכ"ה במנח"י. האחיעזר מיקל. ר' משה [א' כ"ז וב"ח וכ"ט] מיקל בשעה"ד, ובדיעבד כשכבר מלחו. וע"ע בתשובות והנהגות דכשיש צורך גדול, ואין אפשרות לאכול בשר אם לא באופן זה, יש לצדד להקל.

וק"ק מדוע ס"ל דצלי אינו נחשב אפשרות להיתר, ונראה דבעינם זה היה נחשב כשעה"ד גדול, ואינני יודע מדוע.

ע' בספר מעשה איש [ב' קל"ה] מעשה שהיה בישיבת פוניבז' לפני כ-75 שנה, שהבשר ליו"ט הגיע קפוא, ג' ימים אחר השחיטה. שאלו את החזו"א מה לעשות, והיקל למלחו, אם יחליטו אח"כ, בצירוף דעת הרמב"ם. אמנם, כבר הפשירו את הבשר ע"י ששרו אותו במים חמים; כלומר, בישלו הבשר שאינו מלוח במים חמים. והיה דיון כמה חם היה המים, והמשגיח אמר שלא היה יס"ב. והשיב החזו"א דהמשגיח מוכן לסלוד את ידו, כדי שלא יודה שטעה. ולכן הכשירו כל כליהם!

הפ"ת דן ממתי מתחילין לשער הג' ימים לענין זה, האם הוא משעת שחיטה, או משעת 'מיתה' שהפסיק לפרכס, או משעה שהתייבש, ומסק הוא להקל, דאין להחמיר שלא לבשלו אלא לצלאו אלא כשעבר ג' ימים משלב האחרון, עיי"ש.

סעי' י"ג – בשר ששהה ג' ימים בלי מליחה

ואם שרו אותו במים תוך הג' ימים,
יכול להשהותו עוד שלשה ימים
אחרים פחות חצי שעה (אגור). (צסר
סנמלח וספק אם נמלח תוך ג', מותר)
(בארוך).

שרייה תוך ג' ימים

מאיזה טעם שיהיה, בזמנם היה דוחק
גדול לאכול הבשר צלי, ולכן חיפשו עצות
וקולות כדי שיכול לבשלו. ומבואר כאן
דאם שרה אותו שוב באמצע הג' ימים,
מהני.

הב"י מביא ראשונים דס"ל דמהני
לשרות בפושרים אפ' לאחר ג' ימים, כי
זה ימים הדם שנקרש, אבל הפוסקים לא
ניח"ל בעצה זה.

האגור מובא בב"י מיקל אפ' בלי
שרייה, וסגי כל שעירה עליו מים. הב"י
מביא דעות שמהדרין לשרות ב' שעות.
הב"י מביא רבינו ירוחם בשם ר' יצחק
החווה דרק כשיש לו קבלה יש להקל
בשרייה, אבל בלא"ה אין להקל. [הציונים
בהשו"ע אינם מדויקים].

האו"ה ס"ל דאם הסירו החוטים
והוורידים, מותר לשרותו כדי להתירו,
אבל אם לא הסירו, שרייה לא מועיל.

למעשה, השו"ע מיקל. ויל"ע, האם הוא
עצה לכתחילה או רק בדיעבד [כנוסח
השו"ע שהוא לשון בדיעבד]. הדרכ"מ
ס"ל דאין היתר לכתחילה, רק בדיעבד.
אמנם, הרמ"א כאן שתק, והש"ך סקנ"ג
מדייק שזה היתר לכתחילה. החכמ"א

[ל"ב ט'] דן בזה, וע' מ"ב סי' ת"ק סקכ"ט,
שמיקל בדיעבד אפ' הוורידים עדיין
נמצאים שם. הפמ"ג סקנ"ג מחמיר
בדיעבד אם הוורידים עדיין שם.

הבאנו למעלה דמהדרין לשרות ב'
שעות. וכ"כ הלבוש, דישרה ב' שעות או
יותר. הש"ך סקנ"ג כ' שרייה היטב, וכ'
הפמ"ג דהיינו שעה או שתיים. היד
אפרים כ' חצי שעה.

הסולת מנחה להמנחת יעקב כ'
בדיעבד, אם' הדחה בעלמא עם
הוורידים מהני.

הדחת עוף עם עורו, מהני, ועם
נוצותיה חמיר טפי. כשאברים הפנימיים
מחוברים, מותר לכתחילה, אבל נפרדים
מהני רק בדיעבד.

היד אפרים מתיר להדיח כמה וכמה
פעמים, ובכך יתקיים אפ' ימים הרבה.

אם שרו אותו והוא ספק אם הוא ג'
ימים, הרמ"א היקל, כי זה ספק חומרת
הגאונים, ולכן יש להקל.

שרייה בשבת

כאן המקום לדון בענין בשר שכבר
השהה כמה ימים, והג' ימים עומדים
להסתיים ביום השבת, האם מותר
לשרותו בשבת. המג"א בס' שכ"א
החמיר בזה מכמה טעמים.

הטעמים של המג"א להחמיר הוא
משום הכנה, מתקן, מוקצה. וגם החמיר
לעשות ע"י הגוי. החי"א [ל"ב י'] מדמה
גם לעיבוד [ק"ק, הא זה היפוכו של מעבד,
דמעבד מקשה ומייבש, ואילו זה מרכך], ומיקל
במקום הפסד ע"י גוי. הגר"ז [סק"ז] החמיר
בכל אופן.

מאידך, הא"ר [ש"ח סק"ע], הנוד"ב מובא גם ברעק"א, ומ"ב שם בסי' שכ"א וכן בחל' יו"ט בסי' ת"ק, מיקל לשרותו, ועדיף ע"י גוי.

לכו"ע נקל לשרותו ע"י גוי כשהוא הפס"מ, כדין שבות דשבות. ורק נחלקו כשאינו הפסד גדול כ"כ, או לעשותו ע"י ישראל.

מצד טענת המג"א שזה הכנה, טענו המקילים שזה לא גרע מטלטול כשמל"ה מחמה לצל, דאמרי' כל שהוא לקיים ולשמור מצד הקיים כבר אינו הכנה, עמש"כ באריכות בחל' הכנה.

ובאמת, גם המג"א הק' קושיא זו, ותי' דזה כנה ניכרת, ומוכחא מילתא. וע"כ המקילים לא ס"ל לחלק בהכי.

מצד הטענה שזה תיקון בשבת, טען המג"א דאי לאו השרייה היה ותר לאכלו רק ע"י צלי, ועכשיו ע"י השרייה מותר גם ע"י בישול.

וכמובן, זה חידוש גדול להחשיב את זה כתיקון הואיל ובעת בפעולה עדיין ראוי לבישול. וכ' הנוד"ב דאף המג"א לא היה מחמת טענה זה אלא משום שיש שאלה של מוקצה ג"כ, אבל בלא"ה לא היה מחמיר.

ממשיך המג"א, דאע"פ שמותר לשרות הירקות כדי שלא יכמשו אע"פ שמונע את הקלקול, מ"מ נידו"ד יותר חמור משום שמרכך את הדם שהתחיל להקשות. כלומר, מצא חילוק בעצם החפצא, למרות שלדינא ולהגברא אין שום נפקותא בזה. וזה חידוש גדול.

ובאמת, כה"ק השבות יעקב. והוסיף, דהואיל ובאמת מותר, אלא שיש חומרת הגאונים להחמיר, א"א להחשיב את זה כתיקון בעצם החפצא, אם מדינא דגמ' מותר כמות שהיא.

מצד מוקצה, המג"א חילק בין בשר בחמה לבשר עוף, כמו שאינו בסי' ש"ח, ודן מצד האם כלי ניטל לצורך דבר שאינו ניטל. המ"ב מיקל לטלטל עבור הבשר, כ"ז שאינו מטלטל הבשר עצמו, דקיי"ל כלי ניטל לצורך דבר שאינו שאינו ניטל.

בענין לשרות ע"י גוי, יש אומרים שאיסור הכנה הוא משום טירחא, וכל שאינו טורח בגופו אלא גוי עושהו, מותר לכתחילה, ואין צורך בהיתירים מצד שבות דשבות.

מהמ"ב בכמה מקומות [כגון רדיית הפת] מבואר דלית ליה האי סברא, וס"ל דיש לזה כללים הרגילים של שבות דשבות.

מסק' דמילתא, המג"א מחמיר, השבות יעקב כ' דמי שמחמיר ע"י גוי אינו אלא מן המתמידים, ומ"ב מיקל ע"י גוי, אבל כשאין גוי, מותר ע"י ישראל, ועדיף ליטול ידיו על גבה.

ביו"ט, הואיל ואין כאן שאלה של מוקצה, טען הנוד"ב דאין לאסור משום מתקן, אף לדעת המג"א. המג"א כ' להחמיר בזה אם יש וורידים שם, אך המ"ב מיקל אף בכה"ג, וזה ראייה להנידונים בנושא הקודמת. וגם ביו"ט האחרונים כ' דעדיף ע"י גוי מלעשות ע"י ישראל.

סעי' ט"ו – נשרה במים

בשר המלוכלך בדמים שנשרה
במים מעת לעת, יש אוסרים לאכלו
כי אם צלי, אלא אם כן יש במים ס'
בנגדו. (עיין ס"ק נ"ו. ויט אוסרים
אפילו לכלי, והכי נהוג) (או"ה).

ביאור הענין

שי' הרשב"א בתשובה דבניוד"ד מותר
אפ' במליחה, דסו"ס זה יוציא כל הדם.
מאידך, הרמ"א בשם ראשונים ס"ל דאפ'
לצלי אסור, כי נבלע באופן שלא יצא.
השו"ע נקט מהלך אמצעי, דאסור
במליחה ובישול, ומותר בצלי.

הרמ"א החמיר כאן אפ' בצלי, כי
נאסר ע"י כבישה.

רעק"א כ' דאם במשך מעל"ע הסירו
לרגע קט, שוב אינו כבוש, כי כבוש הוא
רק במעל"ע רצופות. הפ"צ סקל"ג כ'
דעפ"ז ה"ה כשנשרה בנהר, אינו כבוש
כי תמיד המים מתחלפים.

היד יהודה ור' משה חולקים, וס"ל
דציורו של הפ"ת חלוק מרעק"א, דבציורו
של רעק"א, הבשר לא היה במים מעל"ע,
וממילא לא נתרכך, אבל בציורו של
הפ"ת, אה"נ המים נתחלפו, מ"מ הבשר
היה במים לעולם, וא"כ שפיר נתרכך.

[חסר כאן ג' שיעורים מאלול תשפ"ג]

קונטרס כתר מליחה

סימן ע"ג – דין צליית הכבד

ויש להקשות, הא אולי הכהנים אכלו אותו מבושל, ודם שבישלו הוא מדרבנן, ואין שבות במקדש, אבל באמת כבד אסור משום דם, אפ' מבושל או צלי, עכ"פ מדרבנן. וצ"ע.

השואל ומשיב [ג' ס"א] כ' המקור שכבד מותר הוא משום שאינו זרק על המזבח, ורק דם הנזרק על המזבח אסורה.

החת"ס כ' דדם שמלחו או דם שבישלו אינו אסור מה"ת, וה"ה דם שנקרש, ואין לך קרוש יותר מכבד, ולכן אינו אסור מה"ת. ועדיין קשה, מדוע אינו אסור מדרבנן.

כבד חי, דיברנו בס' ס"ט אם יש לאסור משום דם בעין; ומדי ספק דאורייתא לחומרא לא נפקא.

המהר"ם שיף הסתפק אם בשר כבד עם חלב הוא בב"ח, דכבד אינו בשר אלא דם. החת"ס סי' ק"י חולק וס"ל דזה בב"ח מה"ת, והא ראייה שדין בשר יש לו מהא דיוצאין עמו קרבן פסח.

ע"כ בעצם הכבד. ולענין דם שפירש ממנו, דעת תוס' שמה"ת שרי. מאידך, הרמב"ם [ו' ד'] ס"ל דם שפירש מהכבד אסור מדאורייתא. [ועפ"ז עסקנו בענין כבד חי.] וע"ע ש"ך, פמ"ג ש"ד ב', מ"ז א', ועוד, ומסק' רוב פוסקים שדם שפירש מהכבד אינו אסור אלא מדרבנן.

הגמ' דנה מה עושים עם כבד; ואי' שבישלו אותה לרב אמי, והדר פריך מה

סיכום הדעות והדיונים

דיני מליחה ארוכים מארץ מידה ורחבה מיני ים, ויש הרבה סימנים העוסקים בזה, ורק נעבור כאן על הערות העיקריות, ואידך זיל גמור. אין כאן סדר, ויש הרבה דברים ששנויים פעמיים.

סי' ע"א עוסקת בענין מליחת מוח, סי' ע"ב איירי בענין מליחת חלב, סי' ע"ג עוסקת בענין כבד, ר"ת, מל"ך.

הבא"ח כ' דכבד הוא קשה לשכחה. האשכנזים לא קיי"ל כן. [א.ה. ק"ק, הא הגמ' ראשונים ואחרונים כולם עסקו בזה, ואם בלא"ה לא אוכלים, מה כל הרעש הזה.]

ילתא, אשתו של רב נחמן אמרה דכל מאכל שהתורה אסרה, אפשר להרגיש טעמו באופן המותרת, וכו', והרוצה לטעום דם, יכול לאכול כבד. וכלשון המפרשים, כבד כולו דם.

וקשה, אם כולו דם, מדוע באמת מותר לאכלו. הלבוש תי', דכשהתורה אסרה דם, אסרה בלשון 'על הארץ תשפכנו כמים', רק דם שנשפך, לאפוקי כבד. וכמובן, אין הא דנשפך סיבה לאסור ולהתיר, אלא סימן מה אסרה תורה. כגון, דם שנקרש אסור, מרק של כבד מותר.

הערוה"ש כ' דהמקור להתיר כבד הוא מהא דאינו נקטר על המזבח אלא נשאר לאכילת הכהנים; ע"ג מותר לאכילה.

קונטרס כתר מליחה

ומהו בישול. ועפ"י מהלך זה, נמתא שרב
אמי לא אכל כבוד של איסור, לפי מנהגנו.

לענין שתי וערב למעשה, ע' סעי' ג'.
ואם חותכין המרה, אי"צ שתי וערב,
וממילא אי"צ לחתוך שתי וערב אצלנו,
כי חותכין הכבוד תחילה.

לכתחילה, עושין הדחה אחר צלייה אם
רוצים לבשלו. ולכתחילה מדיחין ג"פ,
ובדיעבד אפ' לא הדיח כלל, אינו אוסר.
הטעם להדחה הוא משום המלח שעליו,
משום מראית העין. כ"כ ש"ך סק"ה.

הש"ך כ' דלכתחילה יש להדיח הכבוד
אחר הצלייה אפ' אינו רוצה לבשלו.
המנחת יעקב מביא חולקים על זה.

הספרדים לא מדיחין אחרי הצליה
כלל.

יש להדיח הכבוד [לכתחילה, אבל
בדיעבד הערוה"ש מיקל] לפני הצלייה.
ואי"צ שרייה. כ"כ חשב האפוד ב' ט"ו.

הפוסקים מקילין למשווח הרשת עם
שמן כדי שהכבוד לא ידבק בו.

לא יהפך הכבוד בשעה שצולא. והנ"מ
הרבה, אבל להפכו פעם או פעמיים, לית
לן בה.

אחרי שצולא, לא יניחנו על השפוד,
אלא מסירו מעליו.

השו"ע האריך בענין לצלות בשר
וכבוד יחד, ולמעשה אין אנו עושים כן.

מסתימת הפוסקים משמע שאין ענין
דווקא למחר הצלייה, אלא יכול לעשותו
באש קטן, בזמן מרובה.

דינו שאר שאר התבשילים שנתבשלו
עמה.

ויש כמה מהלכים שונים בהראשונים,
מהקצה אל הקצה.

דעת רש"י, ע"פ הרא"ש, ששאלת
הגמ' הוא האם מליחה מהני לכבוד או"ד
אינה מספקת כיון שיש יותר מדי דם.

מאידך, דעת ר"ת שמליחה ודאי מהני
בה, ויתכן שאינו צריך אפ' מליחה, אלא
סגי בבישול, ושאלת הגמ' הוא רק אם
אוסר שאר התבשילים.

הרמב"ן ס"ל דמה שהיה שאלת הגמ'
לדעת רש"י, האם מליחה מהני בכבוד,
הוא פשוט להתיר.

מבואר, דחלוט מהני בכבוד. והשו"ע
ע"פ הרי"ף וגאונים אסרו את זה.

בגמ' מופיע גם שיחתוך שתי וערב,
וגם ע"ז נחלקו על מה קאי.

ע"פ היוצא משו"ע, כבוד יותר קיל
מבשר, ויותר קל להכשירו. ומהשו"ע
מבואר איפכא, דיותר חמור מבשר.

השו"ע מביא דעת ר"ת שאם נתבשל
בקדירה בפנ"ע, מותרת, וכל שאלת הגמ'
הוא רק לענין שאר תבשילים. ומסיק
השו"ע דיש מי שאוסר. הילקוט יוסף מיקל
בדיעבד.

הרמ"א מחמיר אפ' הכבוד נמלחה, וכן
נוהגין.

הא דאנו מחמירין כשנתבשל, יתכן
שהוא משום דלא קיי"ל כדעת ר"י בן נורי
בגמ' שהתיר לבשלו. א"נ, וכן ביאר
הש"ך סק"י, דאין אנו בקיאים מהו שלוק

קונטרס כתר מליחה

שמקפידים גם שלא למכור בשר שאינו מלוח.

ר' משה [יו"ד ל"א] דן אם מותר לשרות הכבד בדם לפני שמוכרו, לפני צלייתו, כדי שיראה טרי וימצא חן בעיני הלקוחות [ואינו שורה מעל"ע, רק כמה דקות]. ודן מצד איסור דם ומצד איסור אונאה. מצד איסור דם, בסי' צ"א דבר שאורחיה בהדחה אין חוששין שמא לא ידחנו, וממילא יש להתיר כאן כי ידיחנו לפני הצלייה, מטעמי הלכה ומטעמי נקיות, ולכן ליכא למיחש למידי. ואין לחוש לשמנונית, כיון שאין שמנונית בדם.

ומצד אונאה, כ' דמותר, דהואיל ושייך שגם כבד לא טרי יראה כמו כבד טרי וככבד ששרו אותו בדם, נמצא שאין המוכר מטעה הלקוח, דיתכן שהאמת היה נראה כן, ורק הלוקח מטעה את עצמו.

הפ"ת סק"ט בשם הר הכרמל כ' דהיו צולין הכבד בקרקעית התנור, דכמו שאצל צלייה האש שואב ולא מניחו לבלוע הדם, ה"ה בקרקעית התנור נימא אומרים כן. הפ"ת לא ניה"ל בזה, וס"ל שזה היתר קלוש. ומביא צל"ח פסחים ע"ד דס"ל דמותר לצלות רק על מדרון או כלי מנוקב או שפוד, דבזה הדם יטפף ויצא מן הכבד, אבל כשהוא מונח על קרקעית התנור, הא הכבד מונח בתוך הדם שיצא ממנו. וטען, שא"א לומר שהאש שואב, אלא כשהוא קרוב אל הכבד, ולא כשהוא מרוחק ממנו.

ואעפ"כ, מותר לצלות כבד על גחלים, דבזה הדם שפיר נבלע ונעלם, ואין הדם

מולחים הכבד קצת לפני הצלייה, יותר ממליחה לקדירה, אבל פחות משיעור מליחה רגילה. בדיעבד, לא מלח, כשרה. כל מלח כשר לזה.

הט"ז סי' ס"ה סק"ב עוסק לגבי מוח בהקרום, ולומד משם שאם צלאו כבד בעודו כרוך בנייר, מהני, ואינו אסור אלא כשהוא בקדירה. להלכה, אי"ז מקובל.

במליחת בשר, מצינו חומרת הגאונים שלא למלוח בשר שנשחה ג' ימים, ואף מצינו שלא לשהות ג' ימים דילמא אתי לידי מליחה. בענין כבד, כיון שבלא"ה צולה, כ' הפ"ת סק"ט דאין איסור להשהות ג' ימים. ואפ' אם עדיין אין לבשל אחר שצלה אחר ששהה ג' ימים, מ"מ לא גזרי' אטו זה, הואיל ובלא"ה נתיר בדיעבד.

ובאמת, הערוה"ש כ' דהואיל וכבד כולו דם, אפ' אם שהה לפני הצלייה ג' ימים בלי שרייה במים, אעפ"כ אין למנוע מלבשלו אח"כ, כי אין הדם נדבק בתוכו ולא מצינו מי שחולק על זה. אך הפמ"ג ס"ט מ"ז י"א מחמיר בזה, וכ"ה בצמח צדק קכ"א.

עכ"פ מובן שלא נגזור לכתחילה שמא יבא לידי זה, הואיל ובלא"ה יש מקילין.

יש המקילים בכבד להקפיא הכבד לג' ימים, למרות שבכבר היה שאלה, הואיל וכבד בלא"ה צולה אותו. יש ארגוני כשרות הסומכים ע"ז לכתחילה, ואינו כדאי להרעיש את העולם על זה.

מריב השאלות שיש לגבי צליית כבד, שמעתי שיש השגחות שמקפידים שלא למכור כבד שטרם נצלה. [א.ה. וכמדוני

קונטרס כתר מליחה

הכרמל, אבל לצלות כל גריל שהוא בשיפוע, כמו שנמצא לרוב, לכאן מותר לצלות הכבד עליו, עכ"פ כשמיחד הגריל לכבד, או כשמכשירו אח"כ. וע' לקמיה]

בענין שימוש בהרשת או שפוד שצלאו בו כבד לעוד מאכלים, ע' בסי' ע"ו סעי' ד'. וזה נוגע למי שצולה כבד על חצובה שלו, שיש להכשירו אח"כ, כדי לא ליכנס לשאלות של כלי לכלי בלי רומב.

הדרב"ת [ע"ג י"ז, וכן בסי' ע"ו] הצולה בשר לא מלוח, יזהר שלא ירד עליו גשם בעוד צולה, כי זה כמבשלו, אבל כשצולה כבד, מותר אף כשיש גשם.

הרמ"א כ' דיש לצלות עד שיהא ראוי לאכילה. הש"ך כ' כחצי בישולו, ע"פ רמ"א סי' ע"ו סעי' ה'. יש המביאים פמ"ג דמשערין ע"י הזמן, דצולה חצי מהזמן שיהיה צלוי כל צרכו.

הט"ז סי' ס"ט סקנ"ד כ' דאין אנו בקיאים בזה, ולכן יש לצלות עד שיתייבש מבחוץ. למעשה נוהגין לצלות כל צרכו. ואפ' מי שמיקל, יודא שהחצי בישול יהיה במשך כל הכבד, ולא רק על קליפתו החיצונה, כגון שהיה קרוב מדי להאש, או שהיה אש גבוה מדי.

אמרנו, די"א בישול או שלוק מהני לכבד, אלא שאין אנו בקיאים. ועפ"י כ' הפ"ת סק"ד, דאם כבוש, כבוש הוא כמבושל, וע"ז אנו בקיאים, וא"כ מהני להכשיר הכבד. כך ביאר הצ"צ שם, וע' ערוה"ש. ועפ"י, השאלה של הקפאת בשר לפי שנמלח, שהיה שאלה של כבוש, בכבד ודאי יש להקל.

חוזר לתוך הכבד. וטען הצ"ח, שרק מצינו שאש שואב הדם ומונעו מלבלוע, אבל חום בלי אש, אין מקור לומר כן.

אמנם, הבא"ח פ' קדושים, הכה"ח, צידדו להקל כהר הכרמל, דסו"ס גם החום שואב. הפ"ת מצדד להקל לא מחמת החום, אלא מחמת האש, שבכוהו לשאוב למרות שהוא מרוחק.

הערוה"ש סקי"ט מחמיר משום דאין מקום להדם לצאת, ונמצא הכבד מונח בתוך דמו, אבל בדיעבד מיקל כיון דהאש שולט בו. ואח"כ מביא מחמירים, וסיים דחלילה להחמיר בדיעבד.

הפמ"ג ע"ח מ"ז ב' כ' דחום שואב, אפ' אינו אש. וע"ע חשב האפוד סי' קי"ב וקי"ג מש"כ בזה.

לצלות כבד במיקרוגל, אין כאן לא אש ולא חום, ולכן אין חו"א שנוכל להתיר צלייתו במיקרוגל, ואין לנו קבלה שזה מהני להוציא הדם. ופליאה על האורל"צ שבאמת מיקל בזה.

ועוד, יש הכשרים המוכרים כבד שנצלה לאחר ג' ימים, וכותבים על האריזה לצלייה בלבד. ולכאן, יש להם לכתוב גם לא למיקרוגל.

יל"ע, האם מהני דווקא כשהאש מונח מתחתיו, כמו גחלים, או"ד מהני גם אם האש הוא מעל הכבד, דגם בזה נגיד שהאש שואב. תחלקת יעקב כ"ג כ' דהרב מטשעבין היקל בזה, וכן מביאים בשם ר' הענקין, וכ"פ ר' משה א' קס"א. וכן ראיתי נוהגין כן.

[עפ"י הנ"ל אין לצלות כבד על גריל כשהוא ישר, דזה דומה לצירורו של הר

קונטרס כתר מליחה

בני מעיים ודומיהם, בחזקת שאין להם דם, ומולח לכתחילה אבל לא בדיעבד, עכ"פ כשלא ראה דם.

ערוה"ש בסי' ס"ד, שון יש בו מעט דם, ולכן מולח רק מצד א'.

בסי' ס"ט סעי' ד' אמרנו שא"א למלוח בשר טחון, כי היא נחשבת כהרבה חתיכות שונות. ויל"ע, האם צלי מהני בת. ומסברא היינו מורים להקל, אך השבחה"ל [ב' כ"ז] כ' להחמיר, דע"י הטחינה, נדבק הדם להבשר. ולא הבנתי.

ויש מי שאסר משום שאין לנו קבלה שהוא דאש שואב הדם יהני בה, כי הקבלה רק על חתיכה שלמה. וגם זה צע"ק.

הילקוט יוסף [ע"ז ג'] היקל בזה.

הקלנו למעלה למשווח את הרשת של הצלייה כדי שהבשר לא ידבק בו. ולענין אם מותר למשווח את הבשר עצמה, בשו"ע סי' ע"ח סעי' א' מבואר שאינו מעכב כשצולה ומולח. הפמ"ג ס"ל דזה לכתחילה, אך הדרכ"ת ס"ל דזה רק בדיעבד.

כבר נתבאר דעת ר"ת שהמבשל כבד, מותר, והשאלה הוא רק על שאר התבשיל. ואנן מחמירים בזה.

עפ"ז, בישל עוף וכבד יחד, לדידן הכל אסור, ולפי ר"ת העוף אסור והכבד מותר. ויל"ע, מה דין הצלחת שהניחו עליה את העוף.

ולכאז', זה דבר גוש, או כלי שני, ולכתחילה מחמירין, כלומר להגעיל את

היה לו כבד קפוא לא הוכשר, ועירה עליו מים חמים כדי להפשירו, האם עכשיו בישל הכבד. והנה, אם הוא בשקית, ערוי מבשל כ"ק, וזהו הקליפה. ואו"ד, ערויים הרבה חמיר טפי. ואם הוא ספק יס"ב, לכאז' נצרף גם געת ר"ת שבישול מהני בכבד.

בסי' ע"א בענין מליחת איברים פנימיים, השו"ע מתיר למלוח על הל השער, ואילו הערוה"ש מאריך להחמיר, ואף כ' דזהו פשט בשו"ע. וכ' "והגם שלא כוון לזה בעצמו ידוע דמשמיה קא זכו רבותינו בעלי הש"ע לכתוב כהלכה אף שהם לא כווננו לזה וכמ"ש בסי' י' סעיף ג' ע"ש" עכ"ל. וע"ע סי' ס"ז סעי' ט', ועמש"כ בסי' צ"ו בענין צנון.

בסי' ע"ב מבואר שלב הבהמה קורע אותה, ומבשלה ונהגו להקל שא"צ צלי. ואם לזאת, אינני יודע מדוע ההכשרים שמוכרים לבבות שלא הוכשרו נותנים הוראות מחמירות כ"כ, עם פרטים רבים ומיותרים.

ודע, שהמ"ב בשם מג"א, והש"ך בסי' ע"ב ס"ל דלאכול הלב הוא קשה לשכחה, וע"כ הספרדים מקילים בזה, מהא שמוכרים אותה.

ראינו עד כה; כבד יש בה רבוי דם, וגם לב יש לה הרבה דם. החכמ"א [ל"א ט'] כ' דכליות, יש להכשיר אותם כמו כבד, וכן ביצי זכר.

ביצים, ועצמות בלי מוח, אי"צ מליחה כלל, כי אין להם דם.

קונטרס כתר מליחה

נפק"מ, באיסור דרבנן האם מחמירין,
דאם משום ספק, ה"ל להקל.

והנה, דם בכבד, האם זה נחשב דבוק
בתולדה, הלא אינו עצם חלק מהכבד.
ועוד, הלא דם שבישלו הוא מדרבנן,
וא"כ גם למעם הראשון ה"ל להקל.

הגר"א סקכ"ו ס"ל שאינו דבוק
בתולדה, ולכן אין להחמיר משום ממחר
לבלוע, אלא כ' דהחשש הוא שמה
הוציאו פעם אחת. וקשה, הא הגר"א ס"ל
בהרבה מקומות דם שבישלו מדרבנן,
וא"כ מדוע החמיר מחשש זה, וצ"ע. וע'
פמ"ג בסי' צ"ב, שכ' דם שבישלו הוא
מדרבנן, ומותר למעם הראשון. וצ"ע
הגר"א, וצ"ע כל הסעי' שהחמיר כאן
משום איסור דבוק. וע"כ ס"ל דזה דבוק
בתולדה, וצ"ע.

השו"ע בסי' ק"ה סעי' ח' איירי בכוליא
שנצלה עם הבשר, אינו אוסר כיון שיש
קרום מפסיק. הרמ"א מחמיר שמה נקרע
הקרום. והבאנו שם דברי ר' משה [ג' י"ד
א'] לגבי כבד בשקית פלסטיק תוך העוף,
שנמצא אחר הבישול, ודן מצד רש"י ור"י
[סי' צ"ב], וכ' דיש להקל מחמת כוליא,
דגם בזה הפלסטיק מפסיק כמו קרום, ואין
לחוש שמה נקרע.

ויל"ע, איך התיר ע"פ כוליא, הא התם
הוא צלי ואילו בנידוד"ד היה בישול. וע"ע
בזה.

הצלחת, ואם הוא חרסינה, במקום
הפס"מ, יש להקל.

אמנם, הש"ך כאן בסי' ע"ג סק"ח כ'
דהקערה מותרת, ולא דווקא כלי חרס.

והיה מקום לבאר הש"ך, דהא דאין אנו
בקיטין, ולכך מחמירים נגד ר"ת, היינו
רק לענין האוכל, אבל לגבי הכלים עכ"פ
בכה"ג, לא נחמיר כולי האי. אמנם,
הפמ"ג לא ניחא לחלק כן, ועוד, הרי יש
לחוש שהכבד נגע בהכלי ישירות, ולא
דווקא דרך העוף, וממילא זה חמיר טפי.

החוו"ד מציין לדברי הש"ך בסי' ק"ה
סקכ"א, ושם מבואר דאמרי' אדמיקר
בלע פורתא, והיינו רק לאיסור בעין, אבל
לא לענין להוציא בליעה מתוך העילאה,
וכ"ש היכא שהוא בליעה כחושה.

וממילא, הואיל ודם הוא כחוש,
והקערה כאן הוא תתאה גבר, ואין כאן
שאלה של בעין אלא של בליעה כחושה,
יש להתיר הקערה, לא שנא אם העוף או
הכבד נגע בקערה. וזה הפשט בהש"ך
שלנו, ע"פ שיטתו בסי' ק"ה. הפלא ופלא.

מבואר, בישל עוף והכבד עדיין
בתוכו, צריך ס', ואין לך עוף שיש ס' נגד
הכבד. ולדידן דאית לן חנ"נ בשאר
איסורים, ולדידן דאית לן איסור דבוק,
צריכין ס' נגד כל העוף.

והנה, הטעם שאנו מחמירין באיסור
דבוק [ע"ע סי' צ"ב סעי' ד' ומש"כ שם
בס"ד] הוא מחשש שמה הוציאו פעם א',
וגם משום ממחר לבלוע. והנפק"מ היה
האם בעיני דבוק בתולדה או לא, דלמעם
השני רק דבוק בתולדה אסור. עוד